

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У
ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала: здобувачка 2 курсу,
групи DO1-M22z,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
(заочна форма здобуття освіти)
Сурм'як Марія Степанівна

Керівник: **Бабюк Т. Й.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Мартіна О. В.**,
кандидат філологічних наук,
доцент

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1. Основні напрямки підготовки дитини дошкільного віку до школи.....	7
1.2. Інтелектуальна готовність як один із показників готовності до школи.....	18
1.2. Продуктивні види діяльності дошкільника.....	24
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ.....	35
2.1. Методика та організація дослідження.....	35
2.2. Аналіз рівнів розвитку компонентів інтелектуальної готовності дошкільників.....	41
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ.....	46
3.1. Система роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності.....	46
3.2. Контрольний етап експерименту.....	54
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови життя та діяльності людини в Україні характеризуються змінами в сфері економіки, соціальних ситуаціях та освіти, яка спрямована на формування людини нового типу, готової жити в інформаційному суспільстві, розв'язувати нестандартні ситуації, реагувати на стрімкий технологічний прогрес. Країна висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема її інтелектуальної сфери – формування ініціативності, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних умов. Ось чому з'явилася потреба у творчих, діяльних, обдарованих, інтелектуально і духовно розвинених громадян.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується на тому, що «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними культурними цінностями» [52; 50; 2].

У дослідженнях психологів відмічається, що найбільш загальним показником готовності дитини до школи є стійке позитивне ставлення до шкільного навчання. Якщо дитина безболісно перейшла до нових вимог, якщо навчання дається їй відносно легко, якщо в неї не втрачається інтерес до учіння, а, навпаки, зміцнюється й розвивається, в цьому випадку можна говорити про повноцінну психологічну підготовку дитини до школи. У зарубіжній і вітчизняній літературі поняття готовності до навчання розглядається з різних позицій: паспортного, біологічного віку, психологічної й соціальної зрілості. Найбільш повне визначення готовності дітей до навчання в школі із цього погляду дав Б. Андрієвський, яка вважає, що готовність до школи означає «оволодіння вміннями, знаннями, здібностями, мотивацією та іншими необхідними для оптимального рівня засвоєння шкільної програми

поведінковими характеристиками» [1].

Підготовка дітей до школи – завдання комплексне, що охоплює всі сфери життя дитини. Психологічна готовність до школи – тільки один із аспектів цього завдання, тобто це дослідження лише розвитку психічних процесів у дитини старшого дошкільного віку. Готовність до школи в сучасних умовах розглядається передусім як готовність до шкільного навчання або навчальної діяльності. Цей підхід обґрунтований поглядом на проблему з боку періодизації психічного розвитку дитини і зміни провідних видів діяльності. Успішне вирішення завдань розвитку особистості дитини, підвищення ефективності навчання, сприятливе професійне становлення багато в чому визначаються тим, наскільки правильно враховується рівень підготовленості дітей до шкільного навчання.

Готовність до навчання – це система показників фізичного, мотиваційного, інтелектуально-пізнавального, особистісного розвитку, що забезпечать успішність навчання у школі. На сучасному етапі реформування дошкільної освіти провідне місце у теорії і практиці педагогіки посідає проблема інтелектуального розвитку дошкільників. Оскільки, саме він є однією основ навчальної діяльності. Це безумовно впливає на розвиток та ставлення компетентності особистості.

Проблема інтелектуального розвитку готовності дитини до школи давно і плідно розробляються в педагогіці і психології. Теоретичні основи вирішення проблеми формування інтелектуального розвитку широко представлені в цілій низці досліджень. Однак деякі аспекти цієї проблеми розглянуті недостатньо, тому й було обрано темою нашої роботи є *«Формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності»*.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, практичному вивченні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у

школі.

Для реалізації мети дослідження нами сформульовані наступні **завдання**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в сучасній психолого-педагогічній та методичній літературі.
2. Окреслити та проаналізувати складові інтелектуальної готовності старшого дошкільника до навчання у школі.
3. З'ясувати рівні сформованості інтелектуальної готовності дітей старшого віку до школи.
4. Розробити та експериментально перевірити систему роботи з формування інтелектуальної готовності у продуктивних видах діяльності.

Об'єкт дослідження: формування готовності дитини дошкільного віку до навчання у школі.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування інтелектуальної готовності дошкільників до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з досліджуваної проблеми, проектування результатів і процесів їх досягнення на різних етапах пошукової роботи; емпіричні – методи збору інформації: бесіди, анкетування, спостереження, узагальнення передового педагогічного досвіду, вивчення педагогічної документації, педагогічний експеримент для перевірки ефективності впровадження розробленої моделі; статистичні – ранжування, математична і статистична обробка отриманих упродовж дослідження результатів педагогічного експерименту.

Практичне значення одержаних результатів полягає у роботі, яка полягає у *практичному вивченні* організаційно-педагогічних умов використання гри, експериментально-дослідницької діяльності, заняття з нетрадиційними методами малювання як засобу інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку; у *використанні вихователями* розробленої методики

формування інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності старших дошкільників; у реалізації вихователями ЗДО методичних рекомендацій в освітньо-виховному процесі.

Базою дослідження були Бучацький ясла-садок «Пролісок» Тернопільської області і Бучацький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Теремок» Бучацької міської ради Тернопільської області.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на конференціях різних рівнів.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 2 наукових публікаціях.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (72 найменування) та додатків. Основний текст викладено на 68 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Основні напрямки підготовки дитини дошкільного віку до школи

Підготовка до школи – основна тема для батьків і вихователів старших дошкільників. Перехід дитини дошкільного віку з дитячого садка до школи є важливим етапом її життя. Школа дуже змінює спосіб життя дитини, вона по іншому починає ставитися до себе і до світу. Діти дуже довго та з хвилюванням чекають моменту початку шкільного навчання. У неї з'являються нові обов'язки, розширюється коло спілкування. Серйозним випробуванням для більшості дітей стає новий розпорядок дня. Перехід до навчання як систематичної та цілеспрямованої діяльності, різке зниження рухової активності, значне напруження, нові обов'язки і вимоги дисципліни – все це є великим навантаженням для маленького учня. Це може призвести до проблем у навчанні та кризи семирічного віку. Життя дитини пов'язано не тільки зі зміною середовища її розвитку, а з відповідними процесами самоусвідомлення, відкриттям у собі нових можливостей.

Підготувати дошкільника до школи – це дуже відповідальна справа батьків та вихователів. Від цього залежатимуть успіхи дитини в навчанні і подальший його розвиток. Проблема готовності дитини до школи існувала завжди. Її намагаються розв'язати вчені всіх країн. Одні вважають, що потрібно починати готувати дитину з трьох років, інші – за рік до вступу до школи. А взагалі усе дошкільне життя – це і є підготовка до школи. Мета дорослих – познайомити дитину зі школою, допомогти подолати труднощі. Саме у закладах дошкільної освіти знають, якою повинна бути підготовка до школи, коли

потрібно розпочати тренування інтелектуальних здібностей, розвивати соціальні навички дошкільника, займатися психологічним і емоційним дошкільним вихованням. Головна мета, основні напрямки дошкільної освіти визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти, Законі України «Про дошкільну освіту» [2]; [25].

У психолого-педагогічній літературі такі терміни як «шкільна зрілість», «готовність до школи» вживаються як рівнозначні [1]. Підготовка дітей до школи – це комплексне багатокomпонентне явище. Вона включає загальну та спеціальну підготовку, результатом якої є готовність дитини до школи.

Навчання у школі вимагає значного напруження фізичних, розумових, моральних сил, тому при підготовці до школи слід приділити значну увагу фізичній готовності дітей [3; 49]. В першу чергу важливо, щоб дитина пішла в школу фізично підготовлена, тому що навчання вимагає фізичного напруження. Треба, щоб дитина була розвиненою і здоровою. Фізична підготовка – це належний стан здоров'я. Це основні показники (зріст, маса, обхват грудної клітки), достатній рівень розвитку рухової сфери, готовність руки до виконання дрібних, точних рухів і розвиток культурно-гігієнічних навичок. Проблема фізичної підготовки дітей до школи розкривається у багатьох дослідженнях (Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Н. Кравець, Л. Сварковська та ін.). Сучасна дослідниця Н. Кравець одним з компонентом рухової діяльності визначає свідому орієнтацію дітей у просторі, без якої неможливі цілеспрямовані, точні рухи. Це є важливим у процесі підготовки руки дитини до письма. Під час штрихування закріплюються дрібні рухи пальців та кисті руки, розвивається зорово-просторове сприймання, формується зорова пам'ять тощо [35]. Отже, достатня фізична підготовка до шкільного навчання допомагає з інтересом працювати на уроках, вчасно і міцно опанувати знаннями, уміннями і навичками.

Якщо розглядати педагогічний підхід до готовності в школу, то виділяють загальну і спеціальну підготовку. Зокрема, загальну готовність визначає

«Концепція змісту безперервної освіти» (дошкільна і початкова ланка). На основі підставі змісту ступенів дошкільної і початкової освіти виступають: розвиток здібностей як основа успішності, розвиток допитливості, формування творчої уяви, комунікативності. Ці сформовані якості і здібностей є показником загальної готовності дошкільника до школи. Вона формується тому, що вдома і в дошкільних закладах починається підготовка дітей до школи. Підготовка включає два основних завдання: всебічне виховання (фізичне, розумове, естетичне, моральне) і спеціальна підготовка – це засвоєння тих предметів, які буде вивчати в школі. На етапі підготовки до школи основним є загальний розвиток. Дорослі майбутніх школярів повинні розвивати загальні здібності та якості особистості. Ці здібності необхідні для того, щоб опанувати навчальну діяльність.

Питання підготовки дітей до школи вперше було теоретично обґрунтовано в праці Я. Коменського «Материнська школа», вона є першою такою програмою підготовки дітей до школи. Проблемами підготовки дитини до школи займалися такі науковці, як А. Богуш, Н. Бібик, М. Вашуленка, Н. Гавриш, О. Кононко, С. Лавренєва, Л. Пироженко, З. Плохій, К. Прищепи та ін. Проблема наступності в навчанні і вихованні дітей старшого дошкільного віку досліджувалась такими педагогами і психологами, як Л. Артемова, В. Кузь, Г. Люблянська, О. Проскура, О. Савченко, Д. Струннікова; діагностика готовності до шкільного навчання – О. Венгер, Ю. Гільбух, В. Дубровіна та ін. У теоретичних напрацюваннях Т. Ілляшенко, Л. Богуславської, С. Гончаренко, Л. Кондратенко обґрунтовані концептуальні положення готовності до школи, структурні елементи, вікова характеристика готовності.

Педагоги-дошкільники забезпечують готовність дитини до школи, а вона визначається тим, що дитина ще залишаючись дошкільником, розуміє важливість та необхідність підготовки до навчання у школі. Також готовність до школи великою мірою залежить і від батьків, їм потрібно планувати роботу з дітьми, удосконалювати їхні знання та психічну готовність.

Готовність до школи передбачає створення й розробку ефективної програми гармонійного розвитку дитини із врахуванням її індивідуальних особливостей. Психологами встановлено, що вік від 6 до 7 років є перехідним між дошкільним і молодшим шкільним періодами. Важливість дошкільного періоду полягає в досягненні дитиною не тільки інтелектуальної, а й соціальної зрілості.

З приходом до школи змінюється провідна діяльність шестирічного школяра – тепер праця, гра, творчість підпорядковані навчанню [9, с. 4]. Загальний розвиток дитини зазвичай визначає і її соціальний розвиток, саме він потребує особливої уваги. Недостатньо просто ознайомлювати дитину з правилами поведінки і спілкування. Необхідно виховувати її моральні риси, розвивати моральну стійкість до несприятливих і негативних умов, з якими вона може стикнутися [10, с. 18].

Говорячи про «шкільну» готовність дитини, найчастіше мають на увазі її інтелектуальний розвиток. Але є ще одна, не менш важлива сторона. І вона пов'язана із психологічною підготовкою дитини. Головне завдання вихователів та батьків – це підготувати дитину психологічно. Перш за все, у дитини має бути бажання йти у школу, тобто мотивація на навчання у школі. У нього треба сформувати соціальну позицію школяра: дитина повинна вміти взаємодіяти з ровесниками у школі, виконувати вимоги вчителя, контролювати свою поведінку. Важливо, щоб майбутній школяр був здоровим, загартованим і витривалим, адже йому складно витримувати навантаження школи. Він повинен мати достатній розумовий розвиток, який є основою успішного опанування знань, умінь і навичок, а також для підтримки темпу інтелектуальної діяльності, аби дитина встигала працювати разом із класом [2, с. 34]. Отже, для вступу в школу необхідно враховувати три важливих компоненти підготовки дітей до шкільного навчання, а саме – фізіологічний, соціальний та психологічний.

Т. Поніманська виділяла наступні компоненти психологічної готовності до школи: мотиваційний, розумовий, вольовий, емоційний, які характеризують

різні сторони особистості [48]. Однак психологічна готовність не зводиться до простої сукупності її компонентів, а складає єдине ціле. У разі неготовності до навчання в школі кожен з цих компонентів може потребувати свого формування. Отже, психологічна готовність – це складне комплексне утворення, яке характеризується цілісним станом психіки дитини. Це необхідний рівень психічного розвитку для засвоєння шкільної програми в умовах навчання в колективі. Ця підготовка забезпечує прийняття нею вимог школи і вчителя, успішний перехід від сюжетно-рольової гри до навчальної діяльності, вміння спілкуватися та оволодіння новою соціальною роллю.

О. Савченко розглядає загальну та спеціальну підготовку до школи. Перша – це фізична, інтелектуальна, особистісно-вольова готовність, а друга – готовність долучатися до засвоєння предметних знань, умінь, навичок. Інтегративним результатом цих напрямів діяльності є готовність дитини до навчання в школі, яка формується в неї після закінчення дошкільного дитинства і сприяє успішній адаптації до умов і вимог шкільного навчання. Мірою сформованості цих компонентів готовності (мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-вольової та соціальної) визначаються особливості включення дитини в навчальну діяльність, її ставлення до школи, взаємини з учителем і учнями [56].

Спеціальна готовність включає засвоєння предметних знань, умінь та навичок. Тому необхідна як загальна, так і спеціальна підготовка. Готовність розглядається як результат цих напрямків діяльності, що складається у неї на етапі завершення дошкільного дитинства. З погляду спеціальної підготовки, дитина повинна володіти спеціальними вміннями і навичками. Наприклад, розглянемо розвиток мови – це навички зв'язного мовлення, оволодіння достатнім рівнем лексичного і граматичного ладу мови, оволодіння звуковою культурою мови, вмінням фонематичного виховання. Необхідний розвиток елементарних математичних уявлень: високий рівень сформованості орієнтування на сенсорні ознаки предметів (колір, величина, форма) та

оволодіння способами перцептивних дій, оволодіння кількісними уявленнями і навичками рахунку, мати просторові уявлення і орієнтуватися у просторі. Крім цього повинні бути сформувані передумови до навчальної діяльності, вміння планувати, організовувати і контролювати дії. Таким чином, спеціальна готовність включає вміння і навички старшого дошкільника, які необхідні для освоєння читання та письма, а також рахунку.

Для успішного освоєння програми першого класу, деякі вчителі вважають, що дошкільник повинен читати, писати, рахувати. Ці навички необхідні, а іноді і достатні для успішного освоєння програми першого класу. Тільки при правильному організованому навчанні на базі ігрової діяльності, можна формувати навички читання і письма у дітей. Нерідко натиск викликає у дитини внутрішній супротив. Отже, корисність навичок читання, рахунку залежить від того, на якій основі вони побудовані, наскільки правильно сформовані. Доведено, що навичка читання підвищує рівень готовності дитини до школи. Тільки за умови, що батьки або педагоги навчили дитини чути звуки слова. Читання по буквах ускладнить роботу вчителя, оскільки дитину доводиться переучувати. Так само йде справа з рахунком – він виявиться корисним, якщо спирається на розуміння математичних відносин, числа. Шкідливим буде, якщо дитина засвоює числа механічно. Але нормально, якщо процес формування читання проявиться тільки в школі. Всі діти різні, а індивідуальні можливості кожної дитини мають свою закономірність. Як свідчать дослідження, необхідно об'єднувати дошкільні заклади з школою. Це підсилює виховні можливості, створює умови для психологічного комфортного переходу дитини із закладу дошкільної освіти в школу. Вихователі, батьки мають створити освітнє середовище для дошкільників, щоб найкраще підготувати до навчання в школі.

Отже, за даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який

забезпечує її психологічну готовність до школи. Інтелектуальний розвиток займає найбільш важливе місце, оскільки сприяє набуттю знань, формуванню досвіду, які визначають подальший розумовий та особистісний розвиток дитини.

З приводу даної проблеми вчені поділили готовність дитини до школи:

- інтелектуальну;
- вольову;
- емоційну та моральну.

Усі ці аспекти тісно взаємопов'язані, і недоліки у формуванні будь-якого з них відбиваються на успішності навчання дитини. Відношення до цієї проблеми, розуміння необхідності всебічної підготовки до школи визначають майбутні успіхи дитини.

Інтелектуальна готовність до шкільного навчання включає кілька взаємозалежних сторін: дитині необхідний досить значний запас знань про навколишню дійсність; предмети і властивості, явища живої і неживої природи, людей і їх працю, моральні норми. Важливе місце в цій підготовці займає оволодіння спеціальними знаннями й уміннями – грамотою й елементами математики, які впливають на успішність у школі [5, с. 3].

Вольова готовність є необхідною, адже поведіння дитини вже не підлягає хвилинним бажанням, іграм і задоволенням. Л. Виготський вважав вольову поведінку соціальною, а джерело розвитку дитячої волі вбачав у взаєминах дитини з навколишнім світом. При цьому провідну роль у соціальній обумовленості волі відводилася її мовному спілкуванню з дорослими [8, с. 5].

Моральна готовність включає:

- знання дитиною норм поведіння;
- позитивне ставлення до моральних норм;
- осмислене відношення до норм поведіння;
- їхнє втілення в практиці спілкування з навколишнім [8, с. 4].

Сутність поняття готовності дитини до школи полягає в цілісному

особистісному розвитку кожної дитини, створенні середовища для повної соціальної та особистісної життєдіяльності дитини, її творчого розвитку, навчання, виховання, реалізації пізнавальних потреб протягом дошкільного дитинства та планового переходу до вищих освітніх ступенів. Під шкільною зрілістю або готовністю до шкільного навчання треба розуміти досягнення такого ступеня розвитку, коли дитина здатна брати участь у шкільному навчанні. Дитина повинна бути зрілою у розумовому, емоційному і соціальному відношеннях.

Взаємодія України з країнами в Європі відкриває нові можливості для її розвитку в різних галузях, сюди входить і освіта. Науково-технічна революція дає можливість порівнювати систему освіти в різних країнах, адже саме освіта на сучасному етапі стає однією з провідних сфер життєдіяльності людини.

Сьогодні в Україні можна виділити дві організаційні складові проблеми підготовки дитини до школи. Перша полягає у нерівноцінності умов підготовки дітей старшого дошкільного віку до вступу в школу. Друга проблема полягає в тому, що певна кількість державних дошкільних закладів, приватних центрів розвитку дитини перетворилися на установи форсованого навчання, на своєрідні тренувальні майданчики з підготовки дітей до вступу в престижні школи, ліцеї, гімназії [11, с. 7]. Усі ці реалії сьогодення і визначають проблему підготовки до школи як одну з найактуальніших у дошкільній педагогіці.

У Бельгії, Франції, Італії та Іспанії завданням дошкільного виховання є поступове ознайомлення дітей зі «шкільним середовищем». Дошкільна освіта в цих країнах охоплює основні елементи навчання читання, письма та рахунку. У Канаді, Австралії, Нідерландах підготовка дітей до школи у нашому розумінні взагалі не є актуальною і не передбачає особливого навчання [12].

О. Кононко, вивчаючи проблему наступності переддошкільної й шкільної освіти, переконливо стверджує, що дошкільному навчальному закладу і школі необхідно подбати про послідовність реалізації принципів навчання і виховання і старе не тільки замінювати новим, а й зберігати здобутки попереднього етапу

життя дитини [34, с. 8].

Слід зауважити, що найбільш позитивним у цьому плані є досвід організації дошкільної освіти у Франції, де з 1975 року діє закон про школу, який передбачає заходи щодо забезпечення наступності між дошкільним навчанням і школою. Безперечною перевагою французької системи освіти є розподіл п'ятирічного терміну навчання у початковій школі на два цикли, які передбачають тісні взаємозв'язки в організації навчального процесу материнської й початкової школи [12].

Деякі зарубіжні дослідники зауважують як надзвичайно позитивний той факт, що у Німеччині значна кількість дітей до шестирічного віку виховується переважно у сім'ях, тобто перевагу сімейного виховання над суспільним.

Законодавче впровадження обов'язкової річної дошкільної підготовки шестирічних дітей у Польщі вважається позитивною зміною, спрямованою на вирівнювання освітніх шансів для дітей із різних соціальних верств [11, с. 8]. Дошкільна освіта у Польщі охоплює дітей віком від 3 до 6 років і реалізується в двох типах освітніх закладів – у дитячих садках і дошкільних відділеннях для дітей шестирічного віку при основних школах, у так званих «нульових класах». На думку польських педагогів і психологів, дошкільна освіта сприяє розвитку дітей і є шансом для досягнення ними надалі навчальних успіхів.

Переглядаючи підходи до підготовки дітей до школи в різних країнах світу можна визначити основні тенденції цієї проблеми:

- необхідність урахування рівня розвитку дитини на момент вступу до школи;
- забезпечення наступності між дошкільною і початковими ланками освіти;
- можливість варіативної підготовки дітей в умовах дошкільної, переддошкільної та початкової освіти.

Дошкільний вік – це передусім вік допитливості. Це період життя дитини, коли в неї щодня виникає безліч запитань. Запитує, значить мислить, хоче

мислити – має запитувати. Усі компоненти життєдіяльності дитини впливають на подальший розвиток її пізнавальної активності. Дослідження вчених показали, що зараз батьки раніше починають замислюватись над тим, як їхні діти підуть до школи, ніж 10-15 років тому. Вимоги до дітей значно зросли. Збори до школи починаються не за місяць і не з магазинних полиць. Збори до школи починаються з народження, з того моменту, коли дитина починає швидко бігати й виявляти цікавість до книжок і газет. Батькам надто важливо сформувати в дитини відчуття значущості, важливості й престижності навчання. Зі школи починається дорослий шлях дитини, адже вона вперше виходить із родини в інше середовище, вчиться ставити мету й досягати її, брати на себе відповідальність за свої вчинки [25, с. 4].

Важливою умовою успішного виконання завдань підготовки до школи є організація роботи з батьками, яку необхідно здійснювати за такими напрямками:

- вивчення сімей, їх виховного потенціалу;
- залучення батьків до навчально-виховного процесу;
- формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам у їх психолого-педагогічній самоосвіті;
- коригування виховної діяльності родин із різним типом сімейного неблагополуччя [25, с. 6-7].

Батьки повинні максимально демонструвати свою радість від того, що їхня дитина майже школяр, а головне, що вона гідна бути ним. Психологічна підтримка дитини батьками – одна з основних і важливих умов позитивного адаптаційного періоду. Завдання вихователя – навчити батьків розумно допомагати своїй дитині, щоб у неї сформувалося позитивне ставлення до навчання, до життя, до батьків і педагогів. Коли навчання для дітей – радість, то школа для них – не проблема. Найкраща підготовка до майбутнього – це створення в дитини внутрішнього комфорту, впевненості перед кожним новим кроком, відчуття повноти життя [38, с. 19]. Педагогові Нейлу Постману належить такий сумний вислів: «Вступаючи до школи, дитина являє собою знак

питання, а закінчуючи – її крапку». А як хочеться, щоб діти, батьки, педагог – усі разом завжди являли собою один знак оклику. Адже немає нагороди дорожчої, ніж очі дітей, які сяють допитливістю, добротою і любов'ю [12, с. 56].

Роботу з батьками при підготовці дітей до школи необхідно вибудовувати на принципах взаємодії «діти – батьки – педагоги», яка повинна базуватися на взаємоповазі, довірі, відповідальності та рівноправності. Основою такої співпраці має стати єдність у ставленні до дитини як найвищої цінності. Ідеться про педагогічну діяльність вихователя, яка спрямована на підвищення готовності батьків до виховання дітей, на усвідомлення ними важливості відповідального батьківства, та надання їм інформації про необхідні компоненти готовності дитини до школи. Озброєні батьки цими знаннями зможуть з легкістю подолати дорогу до школи. І найважливіше – необхідно пам'ятати, що для першокласника головне не вміння і навички, а впевненість у своїх силах і підтримка з боку батьків.

Щоб дитина могла добре вчитися, до моменту вступу до школи у неї мають бути добре розвинені такі системи та функції організму, які відчують підвищене навантаження з самого початку навчання. Насамперед це стосується центральної нервової системи. Дитина повинна вміти гальмувати свою рухову активність. Для того, щоб дитина оволоділа письмом, малюванням необхідно, щоб у неї дрібні м'язи кисті руки досягли певного розвитку та сформувалися моторні навички. Та, нарешті, необхідно, щоб у дитини була добре розвинена мова, щоб вона чітко вміла висловлювати свою думку та правильно вимовляла звуки. Без цього дитина не зможе навчитися грамотно писати. Більшість дітей, які приходять у перший клас, функціонально готові до виконання шкільних вимог. Тому ще до вступу дитини до школи потрібно за допомогою спеціальних вправ намагатися прискорити розвиток необхідних для навчання в школі функцій [22, с. 75].

Отже, готовність дитини до школи є актуальною проблемою в сучасному суспільстві. Вона полягає в гармонійному розвитку дитини, на основі

врахування її індивідуальних особливостей. Надходження в школу – найважливіший етап у житті дитини. Вона повинна бути зрілою у фізіологічному та соціальному сенсі, досягти відповідного рівня розумового та емоційного розвитку. Правильний перебіг підготовки дитини до школи забезпечує хороший результат адаптаційного процесу у навчанні.

1.2. Інтелектуальна готовність як один із показників готовності до школи

Інтелектуальна готовність – це розвиток пізнавальних процесів (сприймання, мислення, уваги, пам'яті, мовлення). Інтелектуальна готовність до шкільного навчання пов'язана з розвитком розумових процесів – здатністю узагальнювати, порівнювати об'єкти, класифікувати їх, виділяти істотні ознаки, визначати причинно-наслідкові залежності, робити висновки [36]. Діти у віці 6-7 років повинні вміти узагальнювати, порівнювати предмети, класифікувати їх, виділяти істотні ознаки, визначати причинно-наслідкові залежності, аналізувати і робити самостійні висновки. Підґрунтя для всього подальшого розвитку інтелекту закладається до 3-х років, коли розвивається фундаментальна здатність мозку приймати зовнішні сигнали, створювати образи предметів і запам'ятовувати їх, стверджує Глен Доман. Це американський дитячий лікар і психолог, автор оригінальних технологій раннього навчання дітей. Саме він наголошує, що потенціал, закладений у перші 5 років життя, людина ніколи не може перевершити [17].

Проблема інтелектуальних можливостей дітей дошкільного віку цікавила закордонних вчених таких, як Г. Гетцер, Я. Ірасек, А. Керн, С. Штребель. Це знаходить відображення в застосованих ними батарейних тестах, що показують розвиток дитини в області мислення, пам'яті, сприйняття та інших психічних функцій [15]. Відомий психолог Л. Виготський один із перших, хто чітко сформулював думку, що інтелектуальний розвиток дитини полягає не стільки в кількісному запасі уявлень, стільки в рівному розвитку інтелектуальних

процесів, тобто в якісних особливостях мислення. Дитина повинна уміти виділяти істотне в явищах навколишньої дійсності, вміти порівнювати їх, бачити подібне і відмінне; вона повинна навчитися міркувати, знаходити причини явищ, робити висновки, володіти вмінням узагальнювати і диференціювати у відповідних категоріях предмети і явища навколишнього світу. Адже засвоєння будь-якого навчального предмета передбачає наявність у дитини здібності виділити і зробити предметом своєї свідомості ті явища дійсності, знання про які вона повинна засвоїти. А це обов'язково вимагає певного рівня узагальнення [8]. Інтелектуальна готовність передбачає наявність у дитини кругозору, запасу знань, а також формування у дитини початкових умінь у сфері навчальної діяльності, зокрема вміння виділити навчальне завдання і перетворити його в самостійну мету діяльності [55].

Дитина дошкільного віку повинна спілкуватися, уміти ставити питання, відповідати на питання, переказувати, знати про живу і неживу природу, людей і їх працю, суспільне життя. Це основа, яка необхідна дитині. Далі ці знання будуть засвоюватись в школі. Для того, щоб дитина засвоїла шкільну програму треба, щоб інтелектуальний рівень відповідав його розвитку. Іноді вчителі вважають, що словниковий запас, уміння читати – це єдине ознака інтелектуальної готовності дитини до школи. Але ця версія помилкова. Вчені вважають, що інтелектуальна готовність пов'язана з відповідним рівнем розвитку пізнавальної сфери дитини. Особливістю її є здатність до подальшого розвитку, до утворення вищих психічних функцій, які розвиваються протягом усього молодшого шкільного віку.

Сприйняття у віці 6-7 років стає осмисленим, цілеспрямованим. У ньому виділяються довільні дії – спостереження, розглядання, пошук [44]. Мова у цей час робить великий вплив на розвиток сприйняття. Дитина починає використовувати назви якостей, ознак, станів різних предметів і відносин між ними. Якщо спеціально організувати сприйняття, то це буде сприяти кращому розумінню проявів. Тільки наприкінці дошкільного дитинства дії сприймання

стають достатньо організованими і забезпечують повне уявлення про предмет. Шестирічні діти починають планомірно і послідовно обстежувати предмет, а потім його описувати. Вони крутять предмет в руках, обмацують, звертають увагу на ознаки. Потім ці сприймання поєднуються з практичною дією, доповнюють один одного. Виділяють зорове і звукове сприймання. Дошкільник повинен уміти: розрізнити предмети та геометричні фігури за їх формою (круглий, овальний, квадратний, прямокутний, трикутний і ін.); за розміром (великий, маленький, середній) і розуміти їх співвідношення (великий – маленький, більше – менше; довгий – короткий, довше – коротше; високий – низький, вище – нижче; товстий – тонкий, товщий – тонший; ширший – вужчий, ширше – вужче); формувати уявлення про просторове відношення (ліворуч, праворуч, вгору – вниз, близько – далеко); знайомство з годинником, календарем.

Одним з основних показників інтелектуальної готовності дітей до навчання в школі є рівень розвитку наочно-образного і словесно-логічного мислення, як свідчить дослідження Д. Ельконіна [23]. Дошкільнята в цьому віці розв'язують складні задачі, які вимагають виділення і використання зв'язків і відносин між предметами, явищами, діями. Діти спочатку здатні до перших узагальнень. Вони ґрунтуються на досвіді їх практичної предметної діяльності. У грі, малюванні, конструюванні, при виконанні навчальних і трудових завдань дитина не просто використовує завчені дії, але постійно видозмінює їх, отримує нові результати. Мислення постійно розвивається, дає дітям можливість передбачити результати своїх дій, планувати їх. Діти зараз дуже активні, допитливі, тому мислення усе ширше використовується дітьми для освоєння навколишнього світу. Вони використовують різні досліди, експерименти, які їх цікавлять, спостерігають явища, міркують і роблять висновки. Розв'язання багатьох інтелектуальних завдань під час шкільного навчання потребує образного мислення учня, яке формується й розвивається на основі засвоєних ним узагальнених знань про предмети, явища та події навколишнього і світу.

Закономірності можна побачити і у процесі розвитку пам'яті, яка відіграє важливу роль у житті дитини. Це психічний процес зберігання, відтворення та забування інформації. У дошкільному віці процес до запам'ятовування і відтворення відбувається інтенсивно. Перед дитиною може бути поставлена мета, спрямована на запам'ятовування матеріалу. Вона починає використовувати прийоми, які спрямовані на підвищення ефективності запам'ятовування. Це повторення, значеннєве й асоціативне зв'язування матеріалу. Пам'ять у дошкільному віці має мимовільний характер. До семи років діти не ставлять перед собою задачу запам'ятовувати певний матеріал. Ближче до завершення дошкільного віку у дитини починається формуватися довільна пам'ять. І тільки під час навчання у дитини виникає бажання цілеспрямовано запам'ятовувати і вивчати те, що пізніше знадобиться. Запам'ятовування відбувається у процесі будь-якої діяльності. Адже, джерелом пам'яті є інтерес. Дошкільнята запам'ятовують те, що їх цікавить, приваблює в грі, в навчанні. Велику роль відіграє слово. Називання предметів сприяє кращому їх запам'ятовуванню. Розвиток пам'яті залежить від мовної діяльності, яка вимагає запам'ятовування словесного матеріалу [20].

Необхідно правильно організувати діяльність з дошкільнятами, щоб вони краще зберегли матеріал у пам'яті. Чим активніша дитина діє з предметами, які треба запам'ятати, тим краще запам'ятовується. Наприклад, діти запам'ятовують картинки краще, коли вони розподіляють на групи, коли їх намалюють, ніж просто подивляться на них. Але у 6-7 років характерне мимовільне запам'ятовування. Дитина краще запам'ятовує те, що їй подобається.

Навчання неможливо без такої психічної функції, як увага. У дошкільному віці увага носить довільний характер. Стан підвищеної уваги, як вказує О. Максимова, пов'язане з орієнтуванням у зовнішньому середовищі, з емоційним ставленням до неї, при цьому змістовні особливості зовнішніх вражень, що забезпечують таке підвищення, з віком змінюються [43]. Основи

уважності формуються в ранньому віці. З часом дитина зосереджує свій слух і зір на тому, що подобається, насторожує, збуджує. Завдяки увазі відбувається зв'язок з навколишнім світом. Переломний момент при розвитку уваги настає тоді, коли діти свідомо починають керувати своєю увагою, направляючи й утримуючи її на конкретних предметах.

Мова дає можливість словесно виділити значимі для певної задачі предмети, організувати увагу, враховуючи характер майбутньої діяльності [43]. Увага в дошкільному віці мимовільна, вона виникає без усвідомлення її мети, але вона постійно розвивається і вдосконалюється. Дошкільники завжди керуються інтересами, але вони швидко змінюються. Отже, увага залежить від відчуття задоволення або незадоволення, а успішність дитини в навчанні залежить від її уваги. Це означає, що увага є необхідною умовою її продуктивності. Адже, увага дошкільника має такі особливості: нетривала увага (діти протягом короткого часу переходять від одного виду діяльності до другого); піддатливість зовнішнім впливам; залежить від виду занять і віку. Довільна увага виникає внаслідок поставленої мети і вимагає певних вольових зусиль. Це помітно, коли діти зосереджуються у процесі навчання, гри, виготовлення іграшок з конструктора, коли виконують доручення вихователя. Особливість формування уваги охарактеризував Л. Виготський. За його словами, кожна людина у своєму розвитку завдяки спілкуванню з іншими людьми оволодіває способами організації власної уваги. Вона є необхідною складовою успішного засвоєння знань, умінь та навичок [9].

Усі психічні функції розвиваються під впливом мовлення. Дорослі беруть активну участь у розвитку мовленнєвої діяльності. Дитина дошкільного віку активно засвоює мовлення, тому що вона хоче більше дізнатись, розповісти. Мовлення супроводжує всі види діяльності. Стає ефективним інструментом мислення. У процесі спілкування мовлення удосконалюється і поступово набуває нових форм спілкування. Лексичний запас слів залежить від умов життя і виховання, індивідуальних особливостей дитини. Якщо порівняти словник з

раннім періодом, то словник дошкільника збільшується втричі. У 6-7 років дитина знає приблизно 4000-5000 слів. У дитини розвивається словник за рахунок усіх частин мови, збагачується мова синонімами, омонімами, переносними значеннями слів, метафорами, фразеологічними оборотами, збільшується кількість узагальнюючих слів, термінів. Звичайно розширюється зміст слів, однак мова дитини відрізняється. В ній дуже мало прикметників, говорить незв'язно. До 6-7 років діти говорять багато, але мова їх ситуативна. Вони не затрудняють себе повним описом. Але поступово мова дитини стає зв'язною, розгорнутою, зрозумілою для дорослих.

Треба багато з дитиною читати, говорити і виправляти її помилки. Говорити так, щоб діти розуміли. Мовленнєве спілкування з дошкільниками відбувається за законами рідної мови. У дошкільний період у дитини повинна бути розвинена звукова культура мовлення. Повинен бути розвинений фонематичний слух. Наприклад, дитина не вимовляє звук «р». Тоді будуть виникати помилки в грамотності, дитина буде пропускати слова. Невиразна мова веде до поганого засвоєння знаків пунктуації, дитина буде погано читати вірші. В дошкільному віці треба обов'язково обстежитися у логопеда.

У дитини повинна бути розвинена розмовна мова. Вона повинна висловлювати свої думки ясно, передавати зв'язно те, що чує на заняттях, на прогулянці, на святі. Дитина повинна вміти виділити в оповіданні головне, передавати розповідь за певним планом. Важливо, щоб дитина бажала дізнатися нове. Звичайно повинен бути вихований інтерес до нових фактів, явищ життя. Усі психічні процеси повинні бути достатньо розвинені. Дитина повинна вміти зосередити увагу на різній роботі (наприклад, написанні елементів літери, цифри). Розвиток сприйняття, пам'яті, мислення дозволяє дитині систематично спостерігати досліджувані предмети і явища, дозволяє йому виділяти в предметах і явищах суттєві особливості, міркувати й робити висновки. З мовлення пов'язаний розвиток сприйняття і мислення. Тривалий час про рівень інтелектуального розвитку дитини судили за кількістю виявлених у неї знань, за

обсягом її «розумового інструментарію», який виявляється перш за все в словниковому запасі. Але це зовсім не так. На сьогодні, дітям надходить нові слова через потоки інформації. Словник збільшується, але це не означає, що такими темпами збільшується мислення. Помилково вважати, що словниковий запас, спеціальні уміння і навички – це єдині критерії інтелектуальної готовності дитини до школи. У дошкільному віці дитина повинна підготовлена до провідної молодшому віці навчальної діяльності. При цьому важливе значення буде мати формування у дитини відповідних умінь, володіння якими забезпечує їй «високий рівень навчуваності» [64].

Таким чином, інтелектуальна готовність дитини характеризується дозріванням аналітичних психологічних процесів, оволодінням навичками розумової діяльності. Це певний рівень розвитку пізнавальних процесів, які відбуваються протягом дошкільного віку. Інтелектуальна готовність дитини до школи полягає у певному кругозір, запасі конкретних знань, в розумінні основних закономірностей.

1.3. Продуктивні види діяльності дошкільника

Основною діяльністю дітей дошкільного віку є ігрова. Але існує і продуктивна діяльність. Вона, як і гра, мають моделюючий характер. У грі дитина створює модель відносин між дорослими, а продуктивна діяльність призводить до створення реального продукту. Діти втілюють уявлення про предмет, явище, навколишній світ в малюнок, конструкцію об'ємне зображення [45]. На заняттях дошкільник створює якийсь готовий продукт. Продуктивна діяльність дошкільника є продуктом особистості і засобом педагогічного впливу на неї.

В даний час в галузі педагогіки і психології приділяють велику увагу продуктивній діяльності. Численні дослідження психологів довели, що продуктивна діяльність – це одна із найважливіших діяльностей старших

дошкільників. Завдяки їй створюється фундамент для особистості. Продуктивна діяльність дошкільнят тісно поєднана з грою. Вона допомагає позбавитися дошкільнятам від страху, сумнівів, невпевненості в своїх силах, зміцнюється емоційний зв'язок і інтелектуальний розвиток. Головне завдання продуктивної діяльності дітей дошкільного віку полягає в емпіричному, чуттєвому пізнанні світу, вихованні пізнавальної і творчої активності, спрямуванні її на естетичне сприйняття різнобарвності світу. Отже, продуктивна діяльність дошкільника готує дитячу психіку до школи. Продуктивна діяльність задовольняє гостру потребу дітей у самовиявленні. У цьому виді діяльності дошкільники виявляють високу зацікавленість і, що важливо, невелику стомлюваність.

У практиці закладів дошкільної освіти продуктивна діяльність поєднує малювання, ліплення, аплікацію й конструювання. Ці види діяльності спрямовані на створення певного продукту, вимагають оволодіння особливими способами дій і здійснюють специфічний вплив на психічний розвиток дітей [10].

Продуктивні види діяльності дошкільника включають зображувальну і конструктивну діяльність. Схематично види продуктивної діяльності, типи розвитку можна зобразити в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Види продуктивної діяльності старших дошкільників

<i>Продуктивні види діяльності</i>					
<i>Зображувальна</i>			<i>Конструктивна</i>		
ліплення	малювання	аплікація	конструювання за зразком	конструювання за задумом	конструювання за умовами

Впродовж дошкільного віку дитина знайомиться з всіма видами продуктивної діяльності, що відіграє значну роль в загальному і психічному розвитку. Продуктивна діяльність виконує такі функції: розвивальна, психотерапевтична, експресивна. Всі види продуктивної діяльності можуть використовуватися з метою вдосконалення індивідуальних і вікових

особливостей психічного розвитку дітей. Коли дитина малює, то вона створює на папері колір і форму предмета. Конструювання дає дитині можливість виразити і показати співвідношення елементів, пізнає властивості деталей, їх кріплення, може комбінувати. Одна з важливих функцій дитячого малювання, ліплення та конструювання – це експресивна, коли дитина висловлює своє ставлення до навколишньої дійсності. Саме у продуктивних видах діяльності дитина може відобразити свої переживання про навколишній світ, виразити своє ставлення до нього. Це означає отримати результат (творчий продукт): малюнок, аплікація, виріб із пластиліну тощо.

Для розвитку дітей дошкільного віку важливі всі види продуктивної діяльності. В першу чергу потрібно зацікавити дітей, щоб отримати необхідний результат. Це вже робота вихователів. У всіх закладах дошкільної освіти проводяться такі заняття. Батьки повинні знати, на що спрямована продуктивна діяльність дошкільника, чому це настільки важливо. Метою занять продуктивною діяльністю є всебічний розвиток та виховання дошкільників. Діти розвиваються різносторонньо, тому важливо включати в заняття всі види продуктивної діяльності дошкільнят. Не треба зациклюватись лише на малювання або ліплення. Заняття повинні проводитися в ігровій формі, а не з примусу. Дитина, навчаючись і граючись, повинна усвідомлювати, що це весело і цікаво. Після закінчення роботи дитина буде пишатися своїм продуктом. В цей же час дитина на заняттях буде поступово засвоювати необхідність уважно слухати вихователя, і робити все, що необхідно для отримання результату.

Отже, фахівці вивчали продуктивну діяльність дошкільнят, і прийшли до висновку, що вона здатна розвинути в дітях такі якості: дрібну моторику пальчиків і кистей рук; хороші розумові здібності, так як продуктивна діяльність дошкільників – це пізнавальні заняття; гарну творчу уяву, вміння логічно мислити, порівнювати, аналізувати і синтезувати; цілеспрямованість, старанність та наполегливість; діти привчаються до самостійної роботи; розвивають допитливість та ініціативу. Ще такі заняття позитивно позначаються

на дисципліні дітей. У процесі занять виявляються розумові і фізичні здібності дитини. Вихователі точно знають, з якою дитиною і чим необхідно більше займатися. Тоді вони дають слушні поради батькам.

Продуктивна діяльність дошкільників дозволяє практично формувати та розвивати навички, які потрібні для подальшого навчання. Наприклад, для створення аплікації потрібно творчі дії. В першу чергу добре подумати про розміщення предметів, а потім правильно їх розташувати. У процесі занять діти набираються досвіду самостійної, іноді колективної роботи. Вихователі часто використовують у продуктивній діяльності дошкільнят інтегрований підхід. Наприклад, на таких заняттях можна зробити предмети, які необхідні для ігор, пізнавальної і дослідницької діяльності; виготовлення предметів, які наповнять художню галерею ЗДО; вміння створювати макети, конструкції; оформлення альбому групи, куди будуть внесені малюнки, розповіді дітей, їх літопис.

Продуктивна діяльність містить задум, який творчо реалізується. Не можна, щоб діти кожен день займалися одним і тим же. Заняття можна організувати по групах. Якщо дитина любить малювати, але не хоче конструювати або ліпити, необхідно його зацікавити. Наприклад, попросити побудувати або зліпити свій будинок. Коли буде готовий, хай розповість про нього. У дитини в цей час формується мова, поповнюється словниковий запас. Наприклад, дитина намалювала собачку. Нехай придумає йому кличку, розповість про його характер. І це вже творче мислення. Паралельно буде розвиватися мовленнєва діяльність.

Для дітей необхідно створити систему занять. Якщо вихователь правильно розподілить продуктивну діяльність, то результат буде наступним: у дітей буде розвиватися інтелект; у групі буде чудова психологічна обстановка; дошкільнята добре підготуються до школи. В кінці заняття вихователь обов'язково робить аналіз діяльності дітей, підводить підсумки, робить висновки. З боку вихователя може бути привітне слово, міміка, мовчазний потиск дитячої руки. Найчастіше продуктивна діяльність пов'язує собою кілька

галузей – це творчість, пізнання, праця, комунікація, безпека дошкільника. В процесі навчання формуються такі якості характеру: активність, спостережливість, цілеспрямованість, терпіння, бажання доводити до кінця розпочату справу, вміння «розкласти по поличках» отриману інформацію і її засвоєння. Продуктивна діяльність покращує фізичний стан дітей. Вони стають більш життєрадісними, поліпшується настрій, характер стає більш розкутим і активним. Важливо відразу правильно формувати поставу, ходу, положення тіла, адже всі ці якості необхідні в майбутньому. Продуктивні види діяльності сприяють розвитку особистості дошкільника: формується спрямованість на отримання результату, планування і управління поведінкою.

Діти, знайомлячись з навколишнім світом, намагаються відобразити його у своїй практичній діяльності. Великі можливості для цього розкриває образотворча діяльність, тому що дитина передає образи своєї уяви, втілюючи їх за допомогою різноманітних матеріалів у реальні форми. Творчість дошкільника нерозривно пов'язана з розвитком його уяви, пізнавальною й практичною діяльністю. Реалізація творчого самовираження дошкільника визначається не тільки бажанням передати їх у малюнку, але й тим, як він володіє засобами зображення. Психологічною особливістю зображувальної діяльності є її творчий, продуктивний характер. Продукт створюється шляхом реалізації задуму, що виник у дитини. Задум продуктивної діяльності втілюється за допомогою зображувальних засобів.

Діти дуже люблять малювати. На папері вони зображують все: героїв казок, ліс, окремі предмети, візерунки, пригоди, пережиті в житті. Найголовніше, що у дітей є простір для уяви. Малюючи, діти ще раз переживають пережиті емоції, розкривають свої думки. Часто діти малюють на самостійні теми. Це означає, що кожен сам вирішує, що, як і яким кольором зобразити. Тут дитина повністю реалізовує своє мислення. Малювання – один з найбільш цікавих і доступних видів діяльності для дітей дошкільного віку. Ні читати, ні писати дитина ще не може, але вже із задоволенням вимальовує

каракулі на папері. Направляючи і підтримуючи дитину в цьому виді діяльності, можна домогтися дуже багато чого. У процесі малювання удосконалюються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Основну думку можна висловити просто: малюючи, діти розвивають і тіло, і душу, і розум. В. Сухомлинський наголошував: «Витоки здібностей та обдарованості дітей на кінчиках пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки – струмочки, які живлять джерело творчої думки. Чим більше впевненості і винахідливості в рухах дитячої руки, чим тонша взаємодія руки й знаряддя праці, чим складніші рухи, необхідні для цієї взаємодії, тим яскравіша творча стихія дитячого розуму, тим точніші, тонші, складніші рухи, необхідні для цієї взаємодії; чим глибше ввійшла взаємодія руки з природою, із суспільною працею в духовне життя людини, тим більше спостережливості, допитливості, пильності, уваги, здатності досліджувати в діяльності людини» [61]. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина. Під час виконання роботи із зображувальної діяльності дитина постійно тренує рухи пальців рук. Вченими доведено, що розвиток зон мозку, які відповідають за мовлення, відбуваються під впливом імпульсів, що йдуть від пальців. Крім того, стимулювання мовленнєвого розвитку дітей шляхом тренування пальців рук є одночасно й підготовкою руки до письма. Тому робота із зображувальної діяльності з дітьми дошкільного віку є надзвичайно актуальна.

Вихователь у процесі продуктивної діяльності формує вміння сприймати колір, бачити і сприймати світ очима художників. Ще дошкільнята знайомляться з еталоном величини. Предмет може розглядатися як «великий» порівняно з іншим предметом, який у тому разі є «маленьким». Діти здатні зрозуміти, що віддалені предмети в малюнку потрібно зображати зменшеними, а зображення переднього плану – збільшеними. Так складаються уявлення щодо передавання простору, глибини, перспективи на малюнку [62]. На заняттях з продуктивної діяльності розвивається мовлення дітей: засвоєння назв, форм,

кольорів та відтінків, просторових позначень сприяє збагаченню словника, висловлювання у процесі спостережень за предметами та явищами, в обстеженні предметів, репродукцій картин художників позитивно впливають на розширення словникового запасу та формування мовлення.

Протягом дошкільного віку образотворчі дії стають точніше, впевненіше, самостійніше, творчими. Є малювання у традиційних і нетрадиційних техніках. Малювання нетрадиційними техніками викликає цікавість до малювання, бажання малювати ще більше. Якщо дитина не хоче малювати за зразком, то можна запропонувати спонтанні нетрадиційні методи малювання. Нетрадиційні техніки малювання викликають у дітей позитивні емоції. Під час малювання нетрадиційними техніками дошкільники отримують знання про зображувально-виразальні можливості матеріалів, оволодівають технічними прийомами роботи з ними та послідовністю виконання образотворчого процесу. Діти дошкільного віку на заняттях з образотворчого мистецтва часто самостійно інтегрують види образотворчої діяльності, що яскраво проявляється у експериментуванні художніми матеріалами та інструментами, а також у процесі опанування способами створення образу та засобами художньої виразності. А тому в інтегрованому творчому процесі дошкільники створюють емоційно-виразні образи, без допомоги дорослого обираючи вид діяльності, матеріали, устаткування та способи прояву творчості [42]. На заняттях з образотворчої діяльності вихователь навчає дітей бачити красу оточуючого світу та передавати свої враження в малюнках, аплікації та ліпленні.

Великі можливості в інтелектуальному розвитку дитини належить аплікації, яка сприяє формуванню розумових, творчих здібностей дошкільника, становленню його моральних уявлень, трудових умінь, художнього смаку. Аплікація вважається різновидом художньої діяльності, передбаченої програмами виховання і навчання дітей дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі. Це найпрекрасніше, що може статися з дитиною. Адже тут дозволено зминати, рвати, склеювати клеєм і різати ножицями! Дитина в

процесі цієї творчості пізнає нові можливості навколишнього світу. Чим більше діти "працюють" пальчиками: мнуть, перебирають, гладять, ріжуть, складають, тим більше розвивається їхня сенсорика. Тільки тоді дитина починає аналізувати, порівнювати, узагальнювати, тобто виконувати розумові дії. Таким чином, зображувальна діяльність сприяє розвитку наочно-образного мислення [68]. Дошкільнята, займаючись аплікацією, задіює всі свої сенсорні можливості: розрізняє кольори і відтінки паперу для творчості, відчуває різноманітність матеріалів (листочки, шишки, гілочки, каштани), чує шурхіт паперу, хрускіт при його розрізанні, відчуває запах фарби, клею або природних матеріалів. Для дитини заняття аплікацією являються не тільки цікавими і пізнавальними, але і є частиною освіти. Саме аплікація розвиває в діток почуття прекрасного, є першою сходинкою майбутнього дизайнера, розвиває художні навички. Дитина вчиться гармонійно підбирати кольори, працювати з формами, відтворювати і придумувати різноманітні композиції.

Створення аплікації – це складний процес, пов'язаний з умінням вирізати різноманітні форми предметів з кольорового паперу, розкласти їх на основі, встановлювати послідовність і взаємозв'язок об'єктів за законами композиційного і колірної ладу, акуратно наклеювати вирізані фігури на папір іншого кольору [32]. Встановлено, що дошкільнята здатні в процесі предметної чуттєвої діяльності, у тому числі і аплікації, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язки між окремими предметами і явищами і відображати їх в образній формі. Заняття аплікацією сприяють розвитку математичних уявлень, підготовлює до рахунку і читання, розвиває логіку, пам'ять, уяву, Дошкільнята знайомляться з назвами та ознаками найпростіших геометричних фігур, отримують уявлення про просторове положення предметів та їх частин (ліворуч, праворуч, у кутку, в центрі) і величин (більше, менше). Ці складні поняття легко засвоюються дітьми в процесі створення декоративного візерунка або при зображенні предмета із частин. В процесі аплікації дошкільнята знайомляться: з властивостями різних матеріалів (фетр, папір,

солома, тканина), навчаються розрізняти геометричні фігури, кольори, встановлювати співвідношення частин за величиною і об'єднувати частини в ціле, виділяти будову, положення предмета в просторі, орієнтуватися на аркуші паперу. Кожна дитина практично засвоює поняття про ритм, симетрію, гармонію [5]. Вони навчаються групувати округлі, прямокутні, трикутні, багатокутні фігури, правильно називати величини поняттями (довгий – короткий, вузький – широкий, високий – низький.) Ці знання дошкільнята цілеспрямовано застосовують в практичній діяльності [5].

Особливість ліплення в тому, що дитина може створити об'ємне зображення машинок, тварин, фруктів і інших улюблених предметів. Тематика дуже різноманітна. Ліплення чудово позначається на дрібній моториці, формує уяву і почуття простору. Правильне співвідношення частин, відмінність головного від другорядного, усе це передається в зображенні предмета за допомогою ліплення [18].

Серед дітей дошкільного віку конструювання – це поширений і один з найулюбленіших продуктивних видів діяльності. Назва конструктивної діяльності походить від латинського слова *construere*, що означає створення моделі, побудова, приведення в певний порядок і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів. В процесі конструювання створюються різноманітні іграшки з різних матеріалів або споруди з будівельних матеріалів та конструкторів. В процесі конструктивної діяльності відбувається ознаки, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між елементами конструктора і готовими моделями, навчаються планувати свою діяльність і діяти чітко за планом [11]. Дитина має можливість придумувати, експериментувати, створювати конструкції. Ці навички закладені природою, які з часом швидко розвиваються і вдосконалюються. Адже дитина в дошкільному віці допитлива, творча. Іншими словами дитина – це конструктор, винахідник і дослідник. Велику роль для конструювання відіграє те, щоб у дитини була розвинута дрібна моторика руки. Дитина, яка має високий рівень розвитку дрібної

моторики, уміє логічно міркувати, у неї досить розвинені пам'ять, увага, зв'язне мовлення.

Наприклад, конструктор ЛЕГО, палички К'юізенера є тими методиками, які розвивають мислення. У дітей з добре розвиненими навичками в конструюванні швидше розвивається мова, так як моторика рук пов'язана з центрами мови. Дрібна моторика рук готує руку до письма, а точні рухи рук дають дитині швидше і краще опанувати технікою письма. Техніка написання букв вимагає складної роботи м'язів руки, а також розвиненої слухової уваги. Отже, розвиток дрібної моторики впливає не тільки на формування мови, а й на інтелект дитини. Тому конструювання допомагає тренувати рухи пальців і кісті рук. Це формує мовний розвиток дитини і готує руки до письма. Конструктивна діяльність – це практична діяльність, спрямована на отримання реального продукту, відповідного за призначенням. Вироби, які діти створили, використовуються в грі, в театралізованій діяльності, а також в якості подарунка, прикраси приміщень, ділянки і т.п. У процесі конструювання вирішуються будь-які технічні завдання, які передбачають створення будівель, приведення у певне взаємне розташування предметів, їх частин та елементів [10; 33].

Конструювання є складним видом діяльності, тому що зв'язаний з художньою і конструктивно-технічною діяльністю. Комп'ютерне конструювання і конструювання з непридатного матеріалу відноситься і до технічного, і до художнього типу конструювання. Це залежить від мети, яку ставить дорослий чи дитина. Всі типи конструювання взаємопов'язані. Кожний тип конструювання розвиває свої здібності.

Конструктивна діяльність – це складний пізнавальний процес, в результаті якого відбувається інтелектуальний розвиток дітей. Дитина опановує практичними знаннями, вчиться виділяти ознаки, встановлювати відносини і зв'язки між предметами і деталями. Вони вчать не тільки споруджувати предмети, робити вироби з паперу, але й порівнювати між собою, ділити на

частини, бачити в них спільне і відмінне, узагальнювати і робити висновки [45]. В ЗДО використовують різноманітні види конструювання: з деталей конструктора, великогабаритних модулів, з паперу, природних, непридатних матеріалів. Наприклад, конструктор ЛЕГО відкриває дитині новий світ, вона вчиться добра, творчості, радості. Особливість цього конструктора полягає в тому, що діти повинні зібрати предмет правильно, знайти потрібні деталі і скріпити їх. Для вихователів ЛЕГО є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників. Конструювання пов'язано з грою, яка супроводжує цей процес, а зроблені вироби діти завжди використовують в іграх [10].

Отже, доведено, що конструктивна діяльність розвиває: дрібну моторику дитини, стимулюючи в майбутньому загальне мовленнєвий розвиток і розумові здібності; навчання швидкого і правильного орієнтування в просторі; отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції, симетрії; розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт; пізнавальну сферу, увагу, здатність зосередитися, пам'ять, образно-логічне мислення). Це формує у дошкільника творчий потенціал; навички конструктивного спілкування з однолітками та дорослими, здатність саморегуляції та адаптації в нових умовах; установка на позитивне до себе ставлення.

Таким чином, продуктивна діяльність – важлива складова формування особистості, у ній узагальнено весь життєвий досвід дитини. Вона лежить в основі успішного засвоєння нових знань, набуття вмінь і навичок.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Методика та організація дослідження

З метою експериментальної перевірки діагностичного інструментарію визначення інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі ми провели діагностику дітей-шестиліток, які готуються йти у школу. Визначення рівня інтелектуальної готовності в продуктивних видах діяльності шестиліток здійснювався за допомогою комплексу тестів (стандартних завдань). Комплекс складається із чотирьох тестів: для оцінювання інтелектуальних здібностей та витонченої координації рухів використовували завдання тесту Керна-Ірасека; дослідження зорової пам'яті, використовуючи методику Д. Векслера; оцінка рівня розвитку дрібної моторики, використовуючи тест Куглера; для діагностики особливостей сприйняття – тест «Розрізні фігури» [21]. За допомогою тестів ми зможемо визначити рівень розвитку окремих складових інтелекту дитини: сприйняття, мислення, уваги, пам'яті, здібності до наслідування та координації рухів в продуктивних видах діяльності. Тести виявляють ступінь підготовленості дошкільників до навчання у школі. Отримана інформація дозволить зробити подальший процес розвитку здібностей дітей та підготовки їх до школи більш цілеспрямованим.

Тест Керна-Ірасека складається з трьох завдань. Він дає загальну картину розвитку і може застосовуватися в групі, що є дуже важливим під час запису дітей до школи. Перше завдання – малювання чоловічої фігури з пам'яті, друге – змальовування письмових букв, третє – змальовування групи крапок.

Результат кожного завдання оцінюється за п'ятибальною системою (1 – найвищий, 5 – найнижчий бали), потім обчислюється сумарний підсумок за три завдання. Розвиток тих, хто одержав у сумі від 3 до 6 балів, розглядається як вищий за середній, від 7 до 11 – як середній, від 12 до 15 – нижче норми. Усі три завдання графічного тесту спрямовані на визначення розвитку дрібної моторики руки і координації зору і рухів руки. Тест Керна-Ірасека включає таку процедуру:

Інструкція: Дитині (групі дітей) пропонують бланк тесту. На першій стороні нелінійованого бланка у верхньому куті містяться дані про дитину і залишене вільне місце для малювання фігури чоловіка. На звороті у верхній лівій частині розміщений зразок письмових літер, а в нижній лівій частині – зразок. Права частина сторони аркуша залишена вільною для відтворення дитиною зразків. Олівець перед випробуванням кладуть так, щоб він був на однаковій відстані від обох рук (якщо дитина виявиться лівшею, експериментатор повинен зробити відповідний запис у протоколі). Проведемо аналіз всіх складових та встановимо, чи готові діти до вступу до школи.

Завдання 1. Намалювати людину. Перед виконанням першого завдання кожній дитині пропонується зобразити фігуру чоловіка так, як вона вміє (без подальших пояснень). Допомога випробуваному чи залучення його уваги до помилок і недоліків малюнка виключені. Якщо дитині важко виконати це завдання, то її варто підбадьорити (наприклад, сказавши: «Малюй, у тебе все вийде»).

Завдання 2. Скопіювати слова. Після закінчення малювання дітей просять перевернути аркуш паперу на інший бік і пропонують їм скопіювати два слова («Я хочу чай» або інший варіант), написаних письмовими літерами. Висота прописної літери 1,5 см, рядкових – 1,0 см, інтервал між словами 1 см, довжина речення 7 см, у кінці ставиться крапка. Якщо дитина не вгадала довжину фрази й одне слово не помістилося в рядку, то їй можна порадити написати це слово

вище чи нижче. Слід зауважити, що діти в ЗДО не вчать писати літери. Звичайно діти, які вміють читати, впораються з цим завданням краще, ніж діти, які не володіють таким умінням.

Завдання 3. Скопіювати крапки. Дітям пропонується скопіювати групу намальованих крапок. Відстань між ними по вертикалі і по горизонталі – 1 см, а діаметр крапок – 2 мм. Треба показати дитині місце на аркуші паперу, де вона повинна малювати, тому що в деяких дітей можливе ослаблення концентрації уваги. Нижче наведений зразок, пропонований дітям для відтворення, та критерії результату.

Оцінка результатів завдань графічної частини тесту.

Завдання 1

1 бал. Намальована фігура повинна мати голову, тулуб і кінцівки. Голова з'єднана з тулубом і не повинна бути більшою за нього на голові повинне бути волосся (можливо, воно під капелюхом чи шапкою) і вуха, на обличчі - очі, ніс і рот. Руки закінчуються п'ятипалою кистю. Ступні внизу відігнуті. Фігура має чоловічий одяг і зображена синтетичним (контурним) способом (малюється відразу як єдине, а не складається з окремих частин), при якому всю фігуру можна обвести одним контуром, не відриваючи олівця від паперу. На малюнку видно, що руки й ноги немовби «ростуть» з тулуба, а не прикріплені до нього. На відміну від синтетичного більш примітивний аналітичний спосіб малювання припускає зображення окремо кожної зі складових частин фігури. Так, наприклад, спочатку малюється тулуб, а потім до нього «прикріплюються» руки й ноги. Фігура замальовується подвійною лінією (є об'ємною).

2 бали. Усі вимоги (крім використання синтетичного способу малювання) виконуються на одиницю. Відсутність трьох деталей (шия, волосся, один палець руки, але не частина обличчя) можна не враховувати, якщо фігура намальована синтетичним способом.

3 бали. Фігура повинна мати голову, тулуб і кінцівки. Руки і ноги

намальовані двома лініями (об'ємні). Допускається відсутність шиї, волосся, вух, пальців і ступній, одягу.

4 бали. Примітивний малюнок із головою й тулубом. Кінцівки (достатньо однієї пари) намальовані тільки однією лінією кожна.

5 балів. Відсутнє чітке зображення тулуба («головоніжка» чи перевага «головоніжки»), обох чи пари кінцівок. Карлючки.

Завдання 2.

1 бал. Зразок цілком скопійований. Літери перевищують розмір літер зразка не більш ніж у два рази. Перша буква по висоті відповідає прописній. Букви чітко зв'язані у два слова. Скопійована фраза відхиляється від горизонтальної лінії не більш ніж на 30°.

2 бали. Зразок скопійований розбірливо. Розмір букв і дотримання горизонтальної лінії не враховуються.

3 бали. Явна розбивка напису на дві частини. Можна зрозуміти хоча б чотири букви зразка.

4 бали. Зі зразком збігаються хоча б дві букви. Відтворений зразок усе ще створює рядок напису.

5 балів. Карлючки.

Завдання 3

1 бал. Майже повне копіювання зразка. Допускається незначне відхилення однієї крапки від рядка чи стовпчика. Зменшення зразка припустимо, а збільшення не повинне бути більш ніж удвічі. Малюнок рівнозначний зразку.

2 бали. Кількість і розташування крапок повинні відповідати зразку, можна не враховувати відхилення не більш ніж трьох крапок на половину ширини зазору між рядком чи стовпчиком.

3 бали. Малюнок у цілому відповідає зразку, не перевищуючи його по ширині і висоті більш, ніж удвічі. Число крапок може не відповідати зразку, але їх не повинно бути більше 20 і менше 7. Допускається будь-яке розвертання –

навіть на 180°.

4 бали. Контур малюнка не відповідає зразку, але все ж таки складається з крапок. Розміри зразка й число крапок не враховуються. Інші форми (наприклад, лінії) не припустимі.

5 балів. Карлючки.

Оцінювання результатів тестування

Якщо дошкільник за всіма завданнями тесту Керна-Ірасека набрав 3-6 балів, то, як правило, він є готовим до шкільного навчання.

Діти, що набрали 7-9 балів (якщо ці бали рівномірно розподіляються між усіма завданнями), мають середній рівень розвитку.

Якщо ж у сумарний бал входить дуже низьким, краще провести індивідуальне обстеження, щоб точніше уявляти собі особливості розвитку дитини.

Тест Керна-Ірасека призначений в основному для дослідження інтелектуальної сфери, але на основі першого завдання (малювання чоловічої фігури по пам'яті) можна одержати деяку непряму інформацію про особистісні особливості дитини.

Для оцінки рівня розвитку дрібної моторики використовуємо *тест Куглера*.

Інструкція: «Подивися на фігуру і намалюй таку ж».

Процедура обстеження: тест складається з семи фігур, що ускладнюються, які дитина повинна самостійно намалювати. Фігури пред'являються по черзі і по мірі виконання наступної.

Оцінка результатів: Фігура із зображенням хреста (5) обов'язково повинна бути виконана дитиною семи років. З нею справляються і шестирічні діти. Незрілим до шкільного навчання вважається дитина, яка перед вступом до школи не може намалювати останні три фігури (5,6,7).

Висновки: 7 – високий рівень; 6 – достатній; 5 – середній; 4 і менше –

низький.

Далі будемо використовувати *методику Д. Векслера*, яка дозволить дослідити зорову пам'ять у дітей дошкільного віку в зображувальній діяльності.

Інструкція: Дитині пропонується 4 малюнка. За кожну з картинок дитині дозволяється дивитися 10 секунд. Потім він їх повинен виконати на чистому аркуші паперу.

Мета: діагностика зорової пам'яті дітей дошкільного віку.

Оцінювання: А) Дві перехресні лінії і два прапорці – 1 бал, правильно розташовані прапорці – 1 бал, правильний кут перетину ліній – 1 бал. Максимальна оцінка цього завдання – 3 бали.

Б) Великий квадрат з двома діаметрами – 1 бал, чотири маленьких квадрата у великому – 1 бал, два діаметра з усіма квадратами – 1 бал, чотири точки в квадратах – 1 бал, точність у пропорціях – 1 бал. Максимальна оцінка – 5 балів.

Г) Відкритий прямокутник з правильним кутом на кожному краю – 1 бал, центр і ліва або права сторона відтворені правильно – 1 бал, правильна фігура, за винятком одного неправильного кута – 1 бал, фігура правильно відтворена – 3 бали. Максимальна оцінка – 3 бали.

В) Великий прямокутник з маленьким в ньому 1 бал, всі вершини внутрішнього прямокутника з'єднані з вершинами зовнішнього прямокутника – 1 бал, маленькі прямокутники точно розміщені у великому – 1 бал. Максимальна оцінка – 3 бали.

Максимальний загальний результат – 14 балів.

Тест «Розрізні фігури» призначений для діагностики особливостей сприйняття, використовуючи конструктивну діяльність.

Матеріал: рисунки із зображенням фігур різної геометричної форми. Це різні за формою частини кола чи квадрата. З них дитина повинна вибрати лише ті, поєднання котрих утворює фігури-зразки.

Спочатку дітям треба пояснити на прикладі роботи, у чому полягають завдання такого типу. Вступні завдання простіші, ніж основні: фігури-зразки «розрізані» на частини пунктирними лініями. Це допомагає дітям зіставити частини із зображеними нижче фрагментами, знайти серед них ідентичні. Завдання дитини – подумки розкласти зразки на основі зіставлення із зображеними під ними частинами. Самостійно дітям слід виконати 12 завдань (6 на складання круга й 6 на складання квадрата). Обидва види завдань чергуються. Вони згруповані за складністю, що залежить від кількості частин, на які «розрізана» кожна фігура. У перших чотирьох завданнях діти можуть скласти круг чи квадрат лише з двох частин, котрі слід вибрати із шести запропонованих на рисунку. У чотирьох наступних зразок складається з трьох частин і, останні чотири завдання передбачають вибір чотирьох частин із шести запропонованих.

Оцінювання результатів:

За кожне правильне виконання завдання нараховується стільки балів, скільки є елементів, з яких можна скласти зразок. За правильне виконання тестових завдань 1-4 – по 2 бали, 5-8 – по 3 бали, 9-12 – по 4 бали; за неправильне виконання завдання, навіть помилково вказана лише одна деталь – 0 балів. Максимальна сума балів – 36. Високий рівень – 24-36 балів. Середній рівень – 10-23 бали. Низький рівень – 0-9 балів.

2.2. Аналіз рівнів розвитку компонентів інтелектуальної готовності дошкільників

Дослідження проводилося за методикою визначення інтелектуальної готовності дитини до школи у продуктивних видах діяльності, описаної у підрозділі 2.1.

Результати дослідження інтелектуальної готовності дітей наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Інтелектуальна готовність дітей дошкільного віку до навчання

№	Ім'я дитини	Малювання людини	Написання літей	Копіювання крапок	Загальна к-сть балів	Рівень
1	Богдан А	4	5	5	14	Н
2	Альона Б	5	3	1	9	С
3	Тетяна З	5	2	1	8	С
4	Артем Л	5	3	1	9	С
5	Христина Н	4	2	1	7	С
6	Дмитро Н	3	1	1	4	В
7	Анна П	4	2	2	8	С
8	Софія П	3	2	1	6	В
9	Ліза Т	1	2	1	4	В
10	Тимур Т	3	3	3	9	С
11	Артем Р	3	3	1	7	С
12	Соломія Ф	2	2	1	5	В
13	Зоряна Х	2	3	1	6	В
14	Назар Ш	3	3	1	7	С
15	Марія Я	2	2	3	7	С

Як видно з табл. 2.1., у більшості дітей спостерігається середній рівень інтелектуальної готовності до школи – це 60,4%, 6,6% – низький рівень і у 33% досліджуваних спостерігається рівень вище за середній.

Проаналізуємо рівень розвитку дрібної моторики у досліджуваної групи дітей за методикою Куглера. Результати у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівень розвитку дрібної моторики дітей дошкільного віку

№	Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
1	Богдан А	1	Н
2	Альона Б	5	С
3	Тетяна З	7	В
4	Артем Л	5	С
5	Христина Н	5	С
6	Дмитро Н	7	В
7	Анна П	5	С
8	Софія П	7	В
9	Ліза Т	5	С
10	Тимур Т	7	В
11	Артем Р	4	С

12	Соломія Ф	5	С
13	Зоряна Х	5	С
14	Назар Ш	5	С
15	Марія Я	5	С

Як видно з табл. 2.2., у більшості спостерігається середній рівень оцінки дрібної моторики – це 63%, низький – у 6,6%, і у 26,4% досліджуваних спостерігається рівень вище за середній.

Розглянемо рівень розвитку зорової пам'яті у досліджуваних за методикою Векслера (див. табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Рівень розвитку зорової пам'яті у дітей дошкільного віку

№	Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
1	Богдан А	4	Н
2	Альона Б	6	С
3	Тетяна З	14	В
4	Артем Л	6	С
5	Христина Н	8	С
6	Дмитро Н	10	В
7	Анна П	14	В
8	Софія П	13	В
9	Ліза Т	7	С
10	Тимур Т	7	С
11	Артем Р	6	С
12	Соломія Ф	11	В
13	Зоряна Х	6	С
14	Назар Ш	5	Н
15	Марія Я	8	С

Аналізуючи рівень розвитку зорової пам'яті, ми бачимо, що лише 33% досліджуваних мають високий рівень розвитку, 13,2% – низький і 53,8% – середній рівень.

Розглянемо рівень особливостей сприйняття у дошкільників (табл. 2.4.).

Таблиця 2.4.

Рівень особливостей сприйняття у дітей дошкільного віку

№	Ім'я дитини	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Сума / Рівень
1	Богдан А	2	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	9 / Н
2	Альона Б	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	22 / С
3	Тетяна З	2	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4	3	35 / С

4	Артем Л	2	2	2	2	1	1	1	1	0	0	0	0	12 / С
5	Христина Н	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15 / С
6	Дмитро Н	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	0	2	28 / В
7	Анна П	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	19 / С
8	Софія П	2	2	2	2	3	3	3	3	3	4	3	4	34 / В
9	Ліза Т	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	26 / В
10	Тимур Т	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	23 / С
11	Артем Р	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	10 / С
12	Соломія Ф	2	2	2	2	3	3	2	3	3	4	3	3	32 / В
13	Зоряна Х	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	23 / С
14	Назар Ш	2	2	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0	10 / С
15	Марія Я	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	19 / С

Аналізуючи дані табл. 2.4., ми бачимо, що 6,6 % досліджуваних мають низький рівень сприйняття, 33 % високий рівень, і 60,4 % о – середній рівень.

Щодо оцінки інтелектуальної готовності у шестиліток, що готуються до вступу до школи, то вона на достатньому рівні розвитку. Практично всі досліджувані, крім однієї дитини, легко йшли на контакт, чітко робили всі завдання, всі вправи викликали у дітей значний інтерес.

У таблиці 2.5. представлено усі показники дослідження інтелектуального рівня готовності дітей до школи у продуктивних видах діяльності.

Таблиця 2.5.

Узагальнена даних дослідження інтелектуального рівня готовності дитини дошкільного віку до школи

<i>Рівні</i>	<i>Характеристика поведінки дітей</i>	<i>Відсоток дітей</i>
Високий	Швидко здійснюють практичні й розумові дії, добре знають геометричні фігури, орієнтуються на площині, вдало поєднують деталі, розв'язують складні інтелектуальні задачі, розуміють хід послідовності, вміють класифікувати за формами, розвинута моторика руки, виявляють стійкий інтерес до роботи і виконують самостійно.	33%
Середній	Повільно здійснюють практичні й розумові дії, не всі знають геометричні фігури, не дуже орієнтуються на площині, розв'язують нескладні задачі, менш розвинута моторика руки, виявляють не дуже стійкий інтерес до роботи, потребують допомоги.	60,4%
Низький	Не виявляють інтерес до роботи, мало розвинута моторика руки, не орієнтуються на площині, погано запам'ятовують, взагалі не розв'язують інтелектуальні завдання, швидко втомлюються.	6,6%

Таким чином, аналізуючи дані дослідження готовності дитини до школи, ми можемо зробити висновок, що вказана група досліджуваних готова до школи і діти можуть йти до першого класу. Тільки одна дитина інтелектуально не готова до школи. Отже можна зробити висновок, що методика визначення інтелектуальної готовності дитини до школи повністю підходить для обстеження дітей, що бажають вступити до школи, вона дає цілісну картину про рівень їх інтелектуальної готовності до навчання.

РОЗДІЛ 3.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Система роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності

Мета формувальної частини педагогічного експерименту передбачала експериментальне дослідження системи роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності, що обумовило реалізацію таких завдань:

- Створити систему роботи щодо ефективного використання продуктивних видів діяльності в навчанні старших дошкільників у формуванні інтелектуальної готовності до шкільного навчання.
- Реалізувати основні положення практично створеної системи роботи з підвищення ефективності інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності в ЗДО.
- Здійснити перевірку ефективності створеної системи роботи з підвищення інтелектуального розвитку старших дошкільників у продуктивних видах діяльності.

Окреслені дослідницькі завдання передбачали таку логіку проведення: робота з вихователями з ознайомленням з педагогічними умовами проведення занять; реалізація вихователями у практичній діяльності системи роботи з дітьми; з'ясування ефективності здійсненої роботи у порівнянні з результатами констатувального експерименту.

В основу створеної системи педагогічного впливу на продуктивну діяльність дітей було взято: малювання, аплікації, ліплення та конструювання. Також було покладено принцип системності з урахуванням принципів послідовності та системності у формуванні знань, умінь і навичок. Характер занять був спрямований на формування ігрової мотивації, що дає можливість дитині відчувати невимушеність і комфорт в процесі діяльності. Дуже важливо враховувати індивідуальні особливості дитини. Індивідуальна робота з дітьми полягає в конкретизації загальних цілей формування інтелектуального розвитку з віковими та індивідуальними особливостями, в гнучкому використанні методів та форм, а також організації оптимальних умов. Результативність інтелектуального розвитку простежується при плануванні індивідуальної роботи: рівень знань; характер і тривалість працездатності; ступінь вольного розвитку. Індивідуальна робота з дітьми як самостійна організаційна форма проводиться дітьми як самостійна організаційна форма в вільні години (під час ранкового прийому, прогулянок і т.д.) в приміщеннях і на свіжому повітрі.

Для ефективного формування інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку в продуктивній діяльності нами була розроблена програма занять. Для реалізації нашої мети був складений перспективний план і розроблені конспекти занять. При плануванні занять нами було сформульовані цілі, підібрані методики і техніки для роботи, підготовлені необхідні матеріали та обладнання, продумані різноманітні форми організації дітей на занятті. Також на занятті використовувалося чергування різних видів діяльності: організація практичних дій, вирішення проблемних ситуацій, використання дидактичних ігор, музично-ритмічних вправ, графічних завдань.

Організаційним моментом для створення програми удосконалення педагогічного керівництва продуктивною діяльністю стало проведення бесіди із вихователем експериментальної групи «Труднощі використання будівельно-конструктивних ігор у освітньо-виховному процесі». Основними питаннями, які

були використані: які труднощі відчуваєте під час організації ігор з дітьми; як їх можна уникати; чи бажаєте спробувати розробити алгоритм використання найбільш бажаних ігор для дітей старшого дошкільного віку.

Після цього моменту основною формою співпраці із вихователем стали: індивідуальні консультації; пошук науково-методичної літератури з проблеми гри; аналіз передового педагогічного досвіду з проблеми.

Програма формування експерименту проводилась чотири місяці і включила такий цикл занять: заняття з нетрадиційного малювання, заняття з аплікації і ліплення, заняття з конструювання. Програма представлена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Програма формування інтелектуальної готовності в продуктивних видах діяльності у дошкільнят старшого віку

Форма проведення	Назва теми	Мета
1. Заняття з малювання	«В небі над полями райдуга-дуга»	Розвивати творчі здібності через навчання нетрадиційних видів малювання, знайомство з основними і похідними кольорами, розвивати інтерес до творчої діяльності, виховувати охайність, фантазію.
2. Заняття з конструювання	Робота з конструктором із геометричних фігур «Друзі для роботи Рудді»	Закріпити правила користування деталями будівельного набору; вправляти дітей у моделюванні та конструюванні з будівельного матеріалу конструктора; розвивати увагу, творчу уяву, кмітливість; виховувати ініціативність, самостійність, бажання надавати допомогу одне одному.
3. Заняття з малювання	Повітряні кульки	Поглибити кольорові уявлення; зосереджуючи увагу на кольорових властивостях різних предметів, формувати вміння співвідносити та називати кольори різних предметів, розуміти слова «різний колір», «такий самий», розвивати мовленнєву активність, вчитися малювати предмети круглої форми, розвивати дрібну моторику руки.
4. Заняття з ліплення	Калина	Розширити вміння дітей розташовувати кульки на приблизно однаковій відстані, натискати вказівним пальцем на пластилінову кульку; формувати сенсорні відчуття: холодний, теплий, світлий, темний. Розвивати дрібну моторику, сприйняття, формувати вміння спілкуватися, виховувати акуратність, дбайливе ставлення до своєї роботи.

5. Заняття з малювання	Намисто	Знайомитися з різними техніками малювання: пальчиковий дотик; знайомити з різноманіттям кольорів і відтінків, вчити відчувати зв'язок між собою і навколишнім світом, розвивати мову та пам'ять, сприяти виховання творчої особистості, здійснювати всебічний розвиток дітей.
6. Заняття з аплікації	Чарівний сон Лісовичка. Дерева в різні пори року	Розвивати сенсорні здібності, фантазію, креативність, уяву, сприйняття краси різних пір року; спонукати дітей створювати декоративну композицію засобами флористики, формувати навички викладання композиції, прикріплення деталей до основи, навчити планувати, організовувати і контролювати свою роботу; виховувати любов до природи, почуття самостійності, працьовитості, інтерес до виконання роботи; формувати морально-етичні уявлення.
7. Заняття з аплікації	Чарівна рибка	Знайомство з способом «рвання паперу»; розвивати уміння спостерігати, визначити особливості будови дерев та забарвлення їх осіннього вбрання; вчити створювати сюжетну композицію, виховувати терпіння, уміння старанно працювати, доводити справу до кінця, любов до природи
8. Заняття з малювання	Друкування осіннього листа	Знайомство з методом друкування природного матеріалу; формувати здібності до образотворчої діяльності (почуття кольору, форми, композиції), розвивати дрібну моторику, сприйняття, виховувати охайність.
9. Заняття з конструювання	Автомобільний міст	Удосконалювати навички дрібної моторики; уточнити уявлення дітей про будову та види мостів за їх призначенням; формувати вміння працювати в підгрупах: складати з конструктора споруду моста, розвивати пізнавальний інтерес,
10. Заняття з малювання	Берізка восени	Поглибити вміння дітей обстежувати предмети природного довкілля, формувати вміння порівнювати предмети за кольором та формою, розвивати дрібну моторику, уяву, виховувати бережне ставлення до природи.
11. Заняття з ліплення	Ліплення овочів	Закріпити вміння розкатувати кульку пластиліну круговими рухами долонь, вміння відділяти маленькі кульки від великого шматка пластиліну, вміння розташовувати кульки на обмеженому просторі, формувати вміння сплющувати кульки між долонями, розвивати дрібну моторику пальців рук, пам'ять, мислення, увагу дітей, формувати почуття кольору, форми, окомір. Виховувати інтерес до ліплення, посидючість.
12. Заняття з аплікації	Паперова мозаїка «Чарівна рибка»	Знайомити з технікою аплікативного мозаїки, викликати інтерес до створення виразного колірної образу, розвивати дрібну моторику, виховувати самостійність, впевненість, інтерес до художнього експериментування.
13. Заняття з ліплення	Равлик на листочку	Знайомлення дітей із таким матеріалом, як солоне тісто, формувати вміння ліпити із солоного тіста равлика; розвивати дрібну моторику руки, фантазію, спостережливість, виховувати доброту.

14.Заняття з малювання	Природні стихії: дощ, блискавка.	Навчити прийомам техніки «малювання бризками», «ляпкографія», розвивати естетичний смак, розвивати фантазію уяву, творчі здібності, виховувати акуратність в роботі, посидючість.
15.Заняття з конструювання	Виготовлення іграшки «Диво-метелик»	Познайомити дітей з мистецтвом оригамі, формувати практичні уміння і навички виготовлення базової форми – трикутник, вчити складати подвійний трикутник, вчити виготовляти іграшку «Диво-метелик», оздоблювати виріб окремими деталями, розвивати моторику рук, пам'ять, увагу, виховувати культуру праці, інтерес до іграшок виготовлених техніці оригамі.
16.Заняття з аплікації	Композиція з листя	Прищеплювати уміння, навички роботи з природнім матеріалом; розвивати фантазію, уяву, творчість, навички роботи з різним природнім матеріалом; вдосконалювати вміння працювати за планом, виховувати охайність, взаємодопомогу.
17.Заняття з малювання	Спритний зайчик	Поглиблювати вміння дітей розрізняти і називати основні кольори: червоний, синій, жовтий, зелений; формувати уявлення про форму (круг, квадрат); вчити малювати пальчиками – вмочувати їх у фарбу; розвивати увагу, самостійність, естетичний смак; виховувати доброту, емоційно-позитивне ставлення до персонажів.
18.Заняття з ліплення	Веселе жабенятко	Закріпити вміння розкатувати кульку пластиліну круговими рухами долонь, вміння відділяти маленькі кульки від великого шматка пластиліну, вміння розташовувати кульки на обмеженому просторі, формувати вміння сплющувати кульки між долонями, розвивати дрібну моторику пальців рук, пам'ять, мислення, увагу дітей,. Виховувати інтерес до ліплення, посидючість.
19.Заняття з конструювання	Складаємо цифри з LEGO	Розвиваємо мислення, пам'ять, уяву, дрібну моторику руки; вчимося сприймати інформацію через дотик.
20. Заняття з малювання	«Ходить гарбуз по городу»	Познайомити дітей з технікою штампування, розвиваємо охайність, творчі здібності, спостережливість, пам'ять, уяву.

Упродовж чотирьох місяців у дітей старшого дошкільного віку ми формували сприйняття форми предметів, кольору, навички орієнтації в величині, знайомилися з геометричними фігурами, тривала робота над вдосконаленням умінь.

Конструювальна діяльність дітей старшого віку в основному задіяна у

будівельно-конструкторській грі. Це одна з найбільших складних для старших дошкільників ігор, їх використання також має певні особливості: наявність ігрового будівельного матеріалу; спеціальне навчання та передбачення розвитку ігрових умінь, збагачення життєвого й ігрового досвіду дітей; надання самостійності у виборі споруди, яка буде зводитись. Програма виховання старших дошкільників у грі включає в себе планування вихователем системи ігор для старших дошкільників і роботу над напрямками та компонентами гри. При плануванні ми виходили з того, що оптимальна кількість ігор на тиждень становить 4-5, наприклад, «Будуємо садочок», «Будуємо школу», «Будуємо дитячий майданчик», «Техніка для війська». При цьому кількість будівельно-конструктивних ігор становить 1-2 на тиждень.

Більш проблемними, за даними констатувального експерименту, стала будівельно-конструктивна гра. З метою удосконалення використання гри в освітньому процесі ЗДО й ефективного педагогічного керівництва у програмі розроблено алгоритми для організації й проведення ігор для старшого дошкільного віку спільно з вихователем. Розглянемо варіанти будівельно-конструктивної гри «Будівництво». Варто наголосити, що дана гра має на меті розвивати у старших дошкільників креативність, кмітливість, творчі здібності. Ця гра внесена нами до програми формування експерименту, яка спрямована на уточнення отриманих дітьми знань і творче їх використання. Такі ігри є найбільш складними для дітей і їх розвиток можливий лише за умови цілеспрямованого навчання. Розглянемо особливості використання їх в педагогічній діяльності, представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Напрямки організації будівельно-конструктивної гри «Будуємо споруду»

Напрямки організації та проведення гри	Варіант 1. Будуємо садочок	Варіант 2. Будуємо школу	Варіант 3. Будуємо дитячий майданчик
Головна ідея гри	Створити макет дитячого садочка	Створити макет школи	Створити макет дитячого майданчика

Ігрові завдання	Створення проекту, обговорення проекту, будівництво	Малювання проекту, його обговорення, процес зведення споруди	Створення проекту, зведення майданчика, його прикрашання
Роздатковий матеріал	Набори конструкторів, прикраси для споруди	Будівельні набори конструктори, прикраси для споруди	Будівельні набори конструкторів
Мета гри	Розвивати творчі здібності, креативність, кмітливість, асоціативне мислення, моторику руки	Розвивати творчі здібності, креативність, кмітливість, асоціативне мислення, моторику руки	Розвивати творчі здібності, креативність, кмітливість, асоціативне мислення, моторику руки
Попередня робота	Створення замальовок, розглядання красивих будинків	Екскурсія до школи, замальовки	Екскурсія до дитячого майданчика, замальовки, макет
Знання дітей	Про особливості зведення споруд; призначення, якості будівельників	Про особливості зведення споруд; призначення, якості будівельників	Про особливості зведення споруд; призначення, якості будівельників
Методи керівництва	Опосередковані: поради, вказівки; участі у грі немає	Опосередковані: поради, вказівки; участі у грі немає	Опосередковані: поради, вказівки; участі у грі немає

Реалізація системи формування інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку в продуктивних видах діяльності почалась зі створення предметно-розвивального середовища, яке є одним з основних засобів розвитку дитини, джерелом його індивідуальних знань і соціального розвитку дитини. Предметно-розвивальне середовище повинно бути основою самостійної творчості кожного дошкільника. Тому при проектуванні предметно-розвивального середовища ми врахували: індивідуальні соціально-психологічні особливості дітей; інтереси, схильності, переваги, потреби дітей. Для ефективного формування інтелектуального розвитку у дітей старшого дошкільного віку ми організували куточок самостійної продуктивної діяльності.

Куточок для самостійної продуктивної діяльності оснащений: кольоровими олівцями, папером для малювання, розвиваючими розмальовками, в яких діти можуть малювати по точках різні геометричні фігури та

розфарбовувати предмети, з'єднувати предмети за кольором і т. ін., пластиліном, солоним тістом, дошками, стеками, серветками, пальчиковими фарбами, природними матеріалами для аплікації. Зона конструювання включає в себе м'які об'ємні модулі, будівельний матеріал, різні конструктори, пазли, рахункові палички. Особливий такт потрібно проявити при плануванні індивідуальної роботи з дітьми. Важливо пам'ятати, щоб ця робота не перетворилася в додаткові заняття. Потрібно зацікавити і викликати бажання пограти з дидактичним матеріалом. Часто використовують дидактичні ігри або заняття, побудовані у формі казки. Це дає можливість зробити навчальний процес більш доступним, зацікавити дітей творчою діяльністю. Адже саме казка здатна з перших слів захопити дитину, ввести її в особливий чарівний світ, стимулюючи уяву, розвиваючи фантазію.

Для ефективного формування інтелектуального розвитку дітей старшого віку в продуктивних видах діяльності необхідно проводити цілеспрямовану роботу з батьками. Активізація інтересу батьків до проблеми сприяла участь батьків у оформленні куточка для самостійної художньо-продуктивної діяльності дітей. Упродовж чотирьох місяців батьки брали участь в спільних виставках малюнків і виробів («Подорож до Осінньої країни», «Побудуй місто», «Я мрію своєю малюю» та ін.). Було проведено тематичне заняття за участю батьків «Будуємо споруду», де батьки і діти змогли бути повноправними учасниками. Така співпраця батьків і вихователів буде сприяти формуванню інтелектуального розвитку дошкільників і забезпечить гармонізацію відносин між батьками та дитиною. З батьками проводилися індивідуальні бесіди на тему: «Нетрадиційне малювання», «Арт-терапія з піском як засіб інтелектуального розвитку дітей», батьківські збори. Були оформлені папки творчості дітей. У батьківському куточку постійно розміщується матеріал з даної проблеми. У роботі з батьками використовувалися різноманітні форми: практикуми, консультації, інформаційні листки, пам'ятки.

В роботі з дітьми старшого дошкільного віку перед проведенням занять з продуктивної діяльності ми створювали в групі спокійну доброзичливу, емоційно-позитивну атмосферу. Заняття базувалися на невимушеній атмосфері спілкування, яка, на прикладі власного емоційного ставлення вихователя, викликала активність дітей.

3.2. Контрольний етап експерименту

Мета контрольного експерименту: виявлення динаміки формування інтелектуального розвитку в дітей старшого дошкільного віку в продуктивній діяльності.

В дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку, в кількості 30 дітей. Було сформовано експериментальну і контрольну групи, кожна складалася з 15 дітей.

Для ефективного розвитку інтелектуальної готовності доцільно дотримувати такі педагогічні умови:

1. Використовувати елементи експериментально-дослідницької діяльності.
2. Використовувати методи нетрадиційної техніки малювання.
3. Використовувати елементи конструктивно-будівельних ігор.

Відповідно до першої умови є дослідницька діяльність, яка відображає прагнення до експериментування і є одним із способів пізнання навколишньої дійсності. Такі вчені, як Г. Беленька, Н. Лисенко, П. Саморукова відносять її до продуктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку. На їх думку, саме експериментальна діяльність інтегрує всі теоретичні знання, практичні вміння і навички щодо їх набуття та перенесення в різні сфери життєдіяльності дошкільника [53]. М. Поддяков, проаналізувавши і узагальнивши свій досвід у дослідницької роботі в системі дошкільної освіти, прийшов до висновку, що в

дитячому віці провідним видом діяльності є експериментування. Ця діяльність є ефективним засобом розумового виховання. Крім того, даний вид діяльності сприяє всебічному розвитку дитини й формуванню її особистісних рис, що цілком реалізовує основні завдання дошкільної освіти [31]. Під поняттям «дослідницька діяльність» розуміють таку, яка безпосередньо пов'язана з вирішенням творчого, дослідницького завдання, що не має наперед відомого результату й передбачає етапи для наукового дослідження (визначення проблеми, формулювання гіпотези, власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення, формулювання висновків) [22].

Наприклад, малювання на піску ми відносимо до нетрадиційних форм малювання, а можемо віднести до експериментальної діяльності дитини. Адже, переливати, копати, пересипати, бризкатися і будувати – це все позитивно впливає на дітей і вони проводять власні дослідження, аналізують результати і вчать робити висновки. Розглянемо види робіт з піском, які представлені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Орієнтовна тематика видів робіт з піском

Види роботи	Заняття	Мета
Пісочні малюнки	1.Чарівна паличка	Вчити малювати паличкою хвилясті та прямі лінії; розвивати фантазію, уяву. Вчити малювати на піску сонце, море, птахів; розвивати тактильні відчуття, уяву.
	2.Морська картина	Вчити викладати прості узорі на піску з гудзиків; закріпити знання про сенсорні еталони та закономірності.
	3.Виклади узорі, чарівні цифри	Вчити викладати шишками цифри на піску, розвивати пам'ять.
Ігри на сухому піску	1.Сліди звірят на піску	Розвивати дрібну моторику пальців рук, виконуючи рухи на піску; вчити класифікувати та групувати предмети за різними ознаками.
	2.Веселі рученята	Вчити занурювати руки в пісок, сипати пісок з долоні в долоню, набирати у кулачок пісок та висипати з нього, створюючи прості форми.

	3.Створи свою казку. Замки на піску	Навчити дітей робити тематичні споруди на піску, показати, як сиплеться пісок через воронку.
Ігри на вологому піску	1.Пиріжки	Вчити з мокрого піску ліпити пиріжки, заціпувати вологий пісок; ознайомлювати з властивостями мокрого піску. Вчити за допомогою пасочок ліпити
	2.Веселі будиночки	Вчити з мокрого піску ліпити будиночки та прикрашати геометричними фігурами.
	3.Колобок	Вчити робити предмет круглої форми з волого піску.
Ігри з водою	1.Кольорова водичка	Вчити змінювати колір води за допомогою фарб та розуміти, що вода може змінювати свій колір.
	2. Веселка з мильної бульбашки.	Вчити дітей експериментувати з мильною водою та робити висновки.
	3. Тоне, плаває.	Вчити розрізняти властивості предметів (камінчики, трісочки, паперові кораблики).
Заняття	1.Дослідники	Знайомство дітей з властивостями мокрого та сухого піску, піщинками, зважування піску.
Заняття-казка	2.Країна чудес	Розвивати дрібну моторику пальців рук, уяву, творчість. Стабілізувати емоційний стан, виховувати позитивні риси характеру.

Отже, експерименти з піском, водою – це форми гри, які сприяють розвитку мовлення, уваги, пам'яті і відіграють величезну роль в розумовому вихованні.

Відповідно до другої умови, це використання на заняттях методів нетрадиційного малювання. Нестандартні заняття дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей дитини, розширюють функції вихователя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини. Малювання нетрадиційними техніками допомагає прищепити любов до зображувального мистецтва та

викликає цікавість до малювання, бажання малювати ще більше, безліч позитивних емоцій, відкривають можливості використовувати добре знайомі їм предмети в якості художніх матеріалів. Під час малювання нетрадиційними техніками дошкільники отримують знання про зображувально-виражальні можливості матеріалів, оволодівають технічними прийомами роботи з ними та послідовністю виконання образотворчого процесу. У дітей задіюються всі можливі сенсомоторні рецептори [17]. Вони вчаться створювати гарні зображення, радіти їм, вірити в свої сили, координувати дії ока, руки, кисті. Завдяки нетрадиційним технікам дитячі малюнки стають змістовніші, привабливіші, виразніші, емоційніші. Розглянемо особливості використання їх в педагогічній діяльності, які ми зобразили у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Напрямки формування інтелектуальної готовності в нетрадиційних видах малювання у старших дошкільників

Методи	Заняття
Пальчикове тикання	<ul style="list-style-type: none"> • Різнокольоровий дощ • Зберемо ягоди • Падає пухнастий сніг • Веселі курчата • Розцвіли кульбаби
Поролонові візерунки	<ul style="list-style-type: none"> • Малювання сонячного зайчика • Різнокольорові хмаринки • Снігові замети • Яскраві світлячки
Малювання долоньками	<ul style="list-style-type: none"> • Малювання рукавички • Малювання задиристого півня • Поважного індика • Чудового Лебеда
Кольорові ниточки	<ul style="list-style-type: none"> • Морозні візерунки • Мереживні комірці • Країна кольорових снів

Ляпкографія	<ul style="list-style-type: none"> • Спалах блискавки • Краплі дощу • Мерехтіння північного сяйва • Порив вітру
Набризк	<ul style="list-style-type: none"> • Серветка для мами • Снігопад • Закружляла осінь золота
Монотипія	<ul style="list-style-type: none"> • У країні двійників • Осінній парк • Місто на річці • Я і мій портрет
Малювання по вологому паперу	<ul style="list-style-type: none"> • Веселка • І попливли по небу хмаринки • Рибки в акваріумі • Зайці на галявині

Отже, незвичні техніки малювання зацікавлюють дітей, сприяють розвитку творчості у всіх, без винятку. Використання нестандартних форм сприяє формуванню пізнавальних інтересів дошкільнят.

Третя умова, це використання елементів будівельно-конструктивних ігор, які відносяться до групи творчих ігор. Дошкільне дитинство – це вік гри. Крім традиційних методик навчання все ширше в останній час використовуються ЛЕГО-технології. Розглянемо засоби конструктивної діяльності за таблицею 3.5.

Таблиця 3.5.

Засоби конструктивної діяльності

Теми занять	Матеріали та обладнання	Мета занять
1. Відкриємо таємниці цеглинок	Цеглинки ЛЕГО	Вправляти дітей у вмінні розрізняти деталі за формою, кольором, кількістю штирів, формувати сенсорні основи сприймання, розвивати візуальну пам'ять, дрібну моторику рук, уміння розв'язати проблемні ситуації.

2. Побудуй і опиши	Цеглинки ЛЕГО	Розвивати вміння конструювати моделі з обмеженої кількості моделі, сприяти розвитку творчої уяви, фантазії.
3. Чудові візерунки	Цеглинки ЛЕГО, пластину, картки з візерунками	Закріплювати знання про колір, розвивати зорову пам'ять, спостережливість, вміння орієнтуватися на площині.
4. Кольорові перегони	Цеглинки ЛЕГО, прищипки, коробочки	Вчити працювати в команді; розвивати спритність, швидкість; акцентувати увагу дітей на задоволенні, яке отримуємо від спільної роботи.
5. Уважний світлофор	Цеглинки ЛЕГО	Формувати вміння дотримуватися правил гри; розвивати координацію рухів. Спритність, увагу, вміння орієнтуватися в просторі.

Отже, будівельно-конструктивні ігри сприяють розвитку у дитини творчості, мислення, креативності, просторової уяви, що лежать в основі конструкторської діяльності. Ці творчі ігри допомагають успішно засвоїти нові знання, набути нових вмінь і навичок.

Завершальним етапом дослідження було проведення контрольного експерименту. Його основна мета – це перевірка ефективності методики, виявлення динаміки інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. Для досягнення визначеної мети було проведено комплекс з чотирьох тестів: тест Керна-Ірасека, методика Векслера, тест Куглера, «Розрізні фігури». Проведемо контрольний зріз за показниками методики Керна-Ірасека. Результати представлено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Контрольний зріз за методикою Керна-Ірасека

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	33%	60,4%	6,6%	39,6%	60,4%	0%	13,2%
Контрольна група	33%	60,4%	6,6%	33%	67%	0%	6,6%

Таблиця 3.6. містить у собі три колонки: групи досліджуваних, зокрема експериментальна та контрольні групи, показники інтересу за рівнями (високий, середній, низький) до почату проведення формувального експерименту і після проведення формувального експерименту, а також безпосередньо показники, які представлені у відсотках. Порівнюючи показники до і після виховних впливів у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: у 39,6% дітей знаходяться на високому рівні (до експериментального впливу показник становив 33%); став менший показник дітей на низькому рівні сформованості (0% стало, а було 6,6%); кількість старших дошкільників із показником середнього рівня не змінилася. Помітно, що у експериментальній групі зросли показники і динаміка є значущою. Позитивні зрушення становлять 13,2%.

Розглянемо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, але їх зміна лише на 6,6%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 60,4%, після – 67%. Також зменшилися показники низького рівня (стало 0%, було – 6,6%). Можемо зробити висновок, що в експериментальній групі, де дотримання педагогічних умов інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності є більш суттєвими, у порівнянні із контрольною групою.

Проведемо контрольний зріз розвитку дрібної моторики за показниками методики Куглера. Показники представлені у відсотках у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Контрольний зріз розвитку дрібної моторики за методикою Куглера

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	26,4%	67%	6,6%	46,7%	46,7%	6,6%	19,6%
Контрольна група	26,4%	67%	6,6%	33%	60,4%	6,6%	6,6%

Порівнюючи показники до і після у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: значно виросли показники високого рівня (було 26,4%, стало 46,7%), низькі показники не змінилися, середній показник зменшився після експерименту (було 67%, стало 46,7%). Позитивні зрушення становлять 19,6%.

Проаналізуємо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, але їх зміна лише на 6,6%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 67%, після – 60,4%, не змінився показник з низьким рівнем, а високий збільшився з 26,4% до 33%). Можемо зробити висновок, що в контрольній групі відбулися не суттєві зміни у порівнянні з експериментальною групою.

Проведемо контрольний зріз розвитку зорової пам'яті за показниками методики Векслера та представимо у таблиці 3.8. Порівнюючи показники до і після у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: значно виросли показники високого рівня (було 33%, стало 39,6%), зменшилася кількість дітей із низьким рівнем з 13,2% до 0%, середній показник збільшився після експерименту (було 53,8%, стало 60,4%).

Таблиця 3.8.

Контрольний зріз розвитку зорової пам'яті за методикою Векслера

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	33%	53,8%	13,2%	39,6%	60,4%	0%	19,6%
Контрольна група	33%	53,8%	13,2%	26,4%	67%	6,6%	13,2%

Розглянемо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, їх зміна становить 13,2%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 53,8%, після – 67%, змінився

показник з низьким рівнем (було 13,2%, стало 6,6%), а високий зменшився з 33% до 26,4%. Можемо зробити висновок, що в контрольній групі відбулися зміни у порівнянні з експериментальною групою: 13,2% проти 19,6%.

Проведемо контрольний зріз рівня особливостей сприйняття у досліджуваних за показниками методики «Розрізні фігури», які представлені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Контрольний зріз за методикою «Розрізні фігури»

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	33%	60,4%	6,6%	39,6%	60,4%	0%	13,2%
Контрольна група	33%	60,4%	6,6%	39,6%	53,8%	6,6%	6,6%

Порівнюючи показники до і після у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: значно виросли показники високого рівня (було 33%, стало 39,6%), зменшилася кількість дітей із низьким рівнем з 6,6% до 0%, середній показник залишився незмінний – 60,4%. Позитивні зрушення становлять 13,2%.

Розглянемо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, їх зміна становить 6,6%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 60,4%, після – 53,8%, не змінилися показники з низьким рівнем – це 6,6%, а високий збільшився з 33% до 39,6%). Можемо зробити висновок, що в експериментальній групі відбулися зміни у порівнянні з експериментальною групою: 13,2% проти 6,6%. Порівняльна характеристика формування інтелектуального розвитку старшого дошкільного віку під час контрольного експерименту представлена у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

Порівняльна характеристика формування інтелектуального розвитку старшого дошкільного віку під час контрольного експерименту

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	31,2%	60,2%	8,6%	40,5%	57,8%	1,7%	15,3%
Контрольна група	31,2%	60,2%	8,6%	33%	61,9%	5,1%	5,1%

Результати розподілилися таким чином: високий рівень в контрольній групі збільшився на 1,8%, а в експериментальній групі збільшився на 9,3%, середній рівень в контрольній групі збільшився 1,9%, а в експериментальній на 2,4%, низький рівень в контрольній групі змінився на 3,5%, а в експериментальній на 5,9% (рис. 3.1.). Як бачимо в експериментальній групі динаміка є більш значущою: 15,3% проти 5,1%.

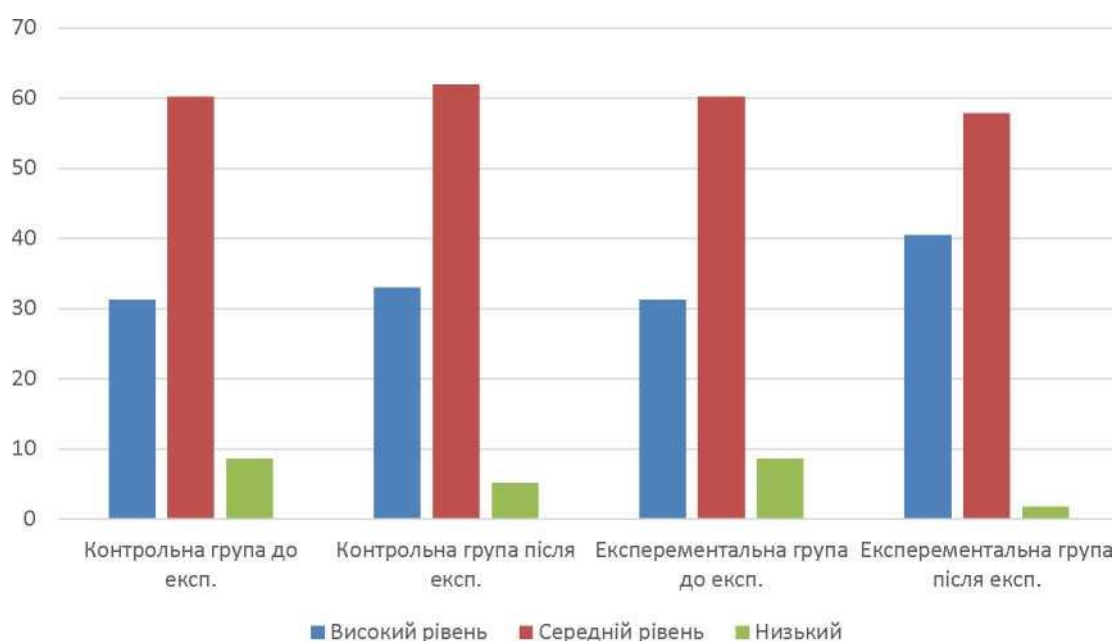

Рис.3.1. Порівняльна характеристика формування інтелектуального розвитку старшого дошкільного віку під час контрольного експерименту.

Отже, дотримання педагогічних умов, а саме:

- 1) планомірність використання різних завдань продуктивної діяльності;
- 2) використання ігор різного плану у продуктивній діяльності;
- 3) застосування нетрадиційних технік зображувальної діяльності з метою активізації розумової активності.

Значно підвищує ефективність інтелектуального розвитку старших дошкільників у продуктивних видах діяльності і буде забезпечена при реалізації наступних умов:

- 1) розробці структурно-функціональної моделі та програми її реалізації;
- 2) забезпечення індивідуальної підтримки та допомоги дитині;
- 3) організації розвивального освітнього простору;
- 4) забезпечення конструктивної взаємодії з батьками.

Слід зазначити, що подібну роботу необхідно проводити постійно, щоб закріпити отриманий результат. Порівняльний аналіз контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи показав, що інтелектуальний рівень в експериментальній групі підвищився. У експериментальній частині ми використовували спеціально складену програму продуктивної діяльності для формування інтелектуального розвитку.

При плануванні своєї роботи ми враховували особливості дітей старшого віку, є їх вміння та навички. Важливо зазначити, що нами були створені максимально комфортні умови для розвитку дітей, атмосфера була доброзичлива. Також, під час підбору матеріалу ми враховували вже набуті дітьми знання.

Таким чином, результати експерименту свідчать що результативність процесу формування інтелектуального розвитку старших дошкільників в продуктивній діяльності обумовлена впровадженням в освітній процес структурно-функціональної моделі переконують у доцільності її подальшого впровадження у роботу закладів дошкільної освіти.

На основі аналізу емпіричних результатів педагогічного експерименту вважаємо за необхідне сформулювати для вихователів методичні рекомендації щодо ефективного використання будівельно-конструкторських ігор, малювання нетрадиційними методами в освітньо-виховному процесі. Ці побажання ґрунтуються на тому, що відповідний педагогічний вплив досягне успіху, якщо будуть враховані педагогічні умови.

Таким чином, сформульовані методичні рекомендації передбачають структурування та систематизацію педагогічних знань вихователів щодо особливостей використання творчих ігор, заняття з малювання та педагогічного керівництва ними під час формування інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку з метою ефективного їх використання у практичній діяльності. Отже, дотримання педагогічних умов: використання елементів експериментально-дослідницької діяльності, будівельно-конструктивних ігор і застосування технік нетрадиційного малювання і актуальна система роботи сприяла покращенню показників інтелектуальної готовності до школи дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Унаслідок проведеного дослідження на теоретичному й емпіричному рівнях, ми дійшли таких висновків:

За першим завданням проаналізовано наукові дослідження проблеми формування інтелектуального розвитку в дітей старшого дошкільного віку в продуктивних видах діяльності. Питання інтелектуального розвитку в різних аспектах вивчали Л. Божович, Л. Виготський, Л. Венгер, В. Зінківський, В. Мухіна, Жан Піаже та ін. Доведено, що могутнім чинником формування інтелектуального розвитку в дошкільників є продуктивна діяльність. Вона лежить в основі успішного засвоєння нових знань, набуття вмінь і навичок. Зображувальну діяльність вивчали (О. Запорожець, Т. Комарова,), конструктивну діяльність (Н. Волощенко, Ю. Демидова, О. Лурія,).

Основними поняттями, які визначають зміст нашої проблеми є «інтелектуальний розвиток», «продуктивні види діяльності», «експериментально-дослідницька діяльність».

За другим завданням окреслили і проаналізували складові інтелектуальної готовності старшого дошкільника до навчання у школі. Визначили основні показники – це рівень розвитку наочно-образного і словесно-логічного мислення, розвиток пам'яті, уваги. Усі психічні функції розвиваються під впливом мовлення. Таким чином, інтелектуальна готовність дитини характеризується дозріванням аналітичних психологічних процесів, оволодінням навичками розумової діяльності. За даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує її психологічну готовність. На мою думку, інтелектуальний розвиток займає найбільш важливе місце, оскільки сприяє набуттю знань, формуванню досвіду, які визначають подальший розумовий та особистісний розвиток дитини.

За третім завданням нами емпірично вивчено рівні сформованості

інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи. Підсумовуючи показники дослідження, ми бачимо, що лише 6,6% досліджуваних мають низький рівень, 33% – високий рівень готовності до школи і 60,45% – середній рівень. Таким чином, аналізуючи дані дослідження готовності дитини до школи, ми можемо зробити висновок, що вказана група досліджуваних готова до школи і діти можуть йти до першого класу. Тільки одна дитина інтелектуально неготова до школи. Це означає, що методика визначення інтелектуальної готовності дитини до школи повністю підходить для обстеження дітей, що бажають вступити до школи. Методика дає цілісну картину про рівень їх інтелектуальної готовності до навчання.

З метою експериментального вивчення педагогічних умов використання продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі, нами було проведено констатувальний експеримент. Була створена методика щодо вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі і з'ясували рівень інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності старшого дошкільного віку у вихователів, які працюють із дітьми і їх батьків. Отже, можемо зробити висновок щодо формування інтелектуального розвитку старших дошкільників продуктивними видами діяльності відображає високий рівень розвитку у вихователів. А ось батьки не готові самі підготувати дітей до школи. Їм бракує знань та умінь. Підготовка дітей до школи була і залишається важливим педагогічним завданням ЗДО. Початок шкільного навчання стає стартом нового етапу розвитку. Одне з найважливіших завдань сучасного виховання дошкільника – це розвиток її розуму, формування таких умінь і навичок, які дозволяють легко засвоїти нове. Вихователі повинні більше проводити консультацій, бесіди з батьками.

За четвертим завданням було розроблено систему роботи з формування інтелектуальної готовності у продуктивних видах діяльності та експериментально перевірена. В експериментальній групі динаміка є більш значущою ніж в контрольній групі: 15,3% проти 5,1%. Таким чином,

порівняльний аналіз експериментальної та контрольної груп під час контрольного експерименту показав, що динаміка підвищилася. Ми переконалися в тому, що створена нами система роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності є ефективною.

Отже, було з'ясовано, теоретично обґрунтовано і практично перевірено ефективність створеної системи формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності.

Підсумком проведеного дослідження стали розроблені методичні рекомендації для вихователів щодо використання продуктивних видів діяльності для формування інтелектуального розвитку.

Проведене дослідження не розкриває повною мірою усіх проблем обраної теми. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та студентами під час проходження виробничої практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б. М. Проблеми готовності шестирічних дітей до навчання в школі // Педагогічний альманах. Херсон : РПО, 2010. Вип. 5. С. 6-9.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Наук. керівник А. М. Богущ, авт. кол. А. М. Богущ, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». Київ, 2012. 30 с.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / М-во освіти і науки України, Академ. пед. наук України; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2008. С. 430.
4. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Як визначити рівень розумового розвитку: «Серія азбука для батьків». Тернопіль, 2011. С. 46-66.
5. Борисова Л. М. Готовність дитини до навчання // Психологічна газета. 2005. № 23. С. 3-7.
6. Брикунець Л. Готовність дитини до навчання у школі // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2016. № 12. С. 32-34.
7. Бубін А. О. Проблеми наступності дошкільної та початкової освіти в педагогічній спадщині українських педагогів // Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Наук. вісн. Серія: Педагогічні науки. Луцьк, 2017. № 23. С. 131-134.
8. Виготський Л. С. Психологічна готовність до навчання в школі. URL : https://stud.com.ua/77885/psihologiya/psihologichna_gotovnist_navchannya_shkoli
9. Возова О. Хто придумав мильні бульбашки // Стежка. 2001. №4. С. 8-9.
10. Волощенко Н. В., Коваль О. Ю. Освітньо-розвивальний потенціал LEGO - технологій у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку // Освітній дискурс : зб. наук. пр. Вип. 11. №3. 25 с.
11. Гагаріна Н. П. Художньо-продуктивна компетенція дошкільників. Діти і

картини : навч.-метод. посіб. Кропивницький : КЗ ім. В. Сухомлинського. 2017. 48 с.

12. Голота Н. Підготовка дітей до школи : практика зарубіжної дошкільної освіти // Початкова освіта. 2011. № 48. С. 7-9.

13. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах: малювання, ліплення, аплікація : планування, конспекти занять, методичні рекомендації. Харків : Ранок, 2007. 224 с.

14. Готовність дитини до шкільного навчання: компоненти та критерії. URL:

https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12856/klochko_gotovn_dutunu_do_navch.pdf?sequence=1&isAllowed=y

15. Готовність дитини до навчання в школі: сучасний погляд. URL : https://edu-post-diploma.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Kochengina_PO_Gotovnistj_28.06.2022.pdf

16. Губенко О. В. Особливості підготовки та адаптації пяти- та шестирічних дітей до школи // Обдарована дитина. 2010. № 9. С. 50-56.

17. Демчук М. Нетрадиційні техніки // Палітра педагога. 2011. №3. С. 22-25.

18. Дичківська І. Розвивати інтелектуальну обдарованість. Технології раннього навчання Глена Домана // Палітра педагога. 2004. №2. С. 7.

19. Дубович М. Ф. Ліплення дитячому садку. Київ : Рад. школа, 1984. С. 120.

20. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової освітньої літератури, 2012. С. 204-208.

21. Діагностика готовності дітей до школи / Упоряд.: О. Дєдов. Хотин, 2014. 194 с. URL : <http://bezlyudivka-lyceum.edu.kh.ua/Files/downloads/2.2.%D0%94%D0%B0%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%8>

2%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82_%D0%B4%D1%82%D0%B5%D0%B9_%D0%B4%D0%BE_%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8.pdf

22. Дусанська Л. Готуйте дитину до школи // Початкова школа. 2018. № 4. С. 75-76.

23. Ельконін Д. Б. Психологія гри. URL: <http://medbib.in.ua/psihologiya-igryi.html>

24. Елькін М., Батарейна І. Формування цінностей дошкільнят та учнів в умовах реалізації Концепції Нової української школи // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2018. № 1. С. 70–77.

25. Закон України «Про дошкільну освіту» // Освіта України. Київ, 2001. С. 5.

26. Зенько О. Особливості соціально-психологічної адаптації молодших школярів до навчальної діяльності // Гуманізація навчально-виховного процесу. Слов'янськ, 2012. Спец. вип. 9. С. 215-222.

27. Іваницька О. Зимові фантазії // Джміль. 2001. №4. С. 3-4.

28. Іваницька О. Що може зубна щітка // Джміль. 2000. №4. С. 12.

29. Іваницька О. Малюємо квачиком // Джміль. 2001. №1. С. 12-13.

30. Інтелектуальні здібності дитини / упоряд. С. Д. Максименко, К. С. Максименко, О. П. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2003. С. 112.

31. Карапузова І. Дитяче експериментування: реалії та перспективи // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. №9 (63). С. 39.

32. Комарова Т. С. Образотворча діяльність у дитячому садку : програма та методичні рекомендації. Для занять із дітьми 2-6 років. Харків : Видавництво «Ранок». 2017. 178 с.

33. Котляр В. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 200 с.

34. Кононко О. Л. Енциклопедія освіти / За ред. В. Кременя. Київ : Либідь, 2008. 798 с.
35. Кравець Н. Підготовка руки до письма // Дошкільне виховання. 2003. №10. С.18-19.
36. Кулагіна І. Ю., Колоцький В. Н. Вікова психологія : Повний життєвий цикл розвитку людини, 2001. URL : <http://medbib.in.ua/vozrastnaya-psihologiya-polnyiy-jiznennyiy.html>
37. Курінна В. І. Дидактичні ігри на уроках образотворчого мистецтва // Початкове навчання і виховання. 2016. №19-21. С. 53-55.
38. Левчишена О. Організована підготовка дитини до школи // Завуч. 2009. № 28. С. 18-19.
39. Литвиненко С. С. Школа майбутнього першокласника // Дошкільний навчальний заклад. 2022. № 11. С. 2-5.
40. Мартиненко С. Орієнтовані методики педагогічного діагностування рівнів готовності дитини до навчання в школі // Початкова школа. 2008. № 2. С. 39-41.
41. Любчак Л. В. Професійна готовність соціального педагога до розвитку емоційної сфери молодшого школяра. Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. 2009. №11. С 156-161.
42. Масол Л. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій // Мистецтво та освіта. 2001. №1. С. 2-5.
43. Максимова О.О. Шлях до успіху (першокласник шестирічного віку) : метод. посіб. / За ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2005. 136 с. URL : http://eprints.zu.edu.ua/22910/1/%D0%A8%D0%BB%D1%8F%D1%85_%D0%B4%D0%BE_%D1%83%D1%81%D0%BF.PDF
44. Мельник В. М. Мистецтво витинанки та аплікації : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. С. 12-13.

45. Олійник І. В., Ноженко Ю. М. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого-педагогічній літературі // Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 2 (14) URL : <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2017/2/16.pdf>
46. Парамонова Л. Роль конструкторських завдань у формуванні розумової активності // Дошкільне виховання. 1985. № 7. С. 46-49.
47. Петінова Л. Малюють мильні бульки // Джміль. 2020. № 2. С. 10.
48. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2006. С. 207, С. 429-430.
49. Проблеми освіти : Наук.-метод. зб. / колектив авторів. Київ : ІЗМН, 1996. Вип. 6. С. 176.
50. Про дошкільну освіту: Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
51. Прокопенко Л. Чарівниця Акватипія // Джміль. 2018. №2. С. 5-6.
52. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. №2145-VIII // Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. С. 380-391.
53. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Характеристика продуктивних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку // Психолого-педагогічні науки. 2018. №3. С. 103-106.
54. Пісоцький О. П. Калюжна А. М. Проблема формування інтелектуальної готовності до школи дітей шостого-сьомого року життя // Психолого-педагогічні науки. 2020. № 3 <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1924/1/4.pdf>
55. Психологія : підручник для пед. вузів освіти / за ред. Г. С. Костюка. Київ : Рад. шк., 1968. 371 с.
56. Савченко. О. Новий стан розвитку 4-річної початкової школи // Початкова школа. 2001. №1. С. 6-10.
57. Синельников В. Формування розумової активності дошкільників під час

вирішування конструкторських завдань // Дошкільне виховання. 1996. №8. С. 93-100.

58. Скрипка Н. Г. Використання новітніх технологій в зображувальній діяльності // Бібліотечка вихователя. 2005. №5-6. С. 49-51.

59. Сулік О. А. Психологічна готовність до навчання як фактор адаптації до школи у молодшому шкільному віці // Актуальні проблеми психології в закладах освіти. 2022. URL : <https://journal.kdpu.edu.ua/psychology/article/view/7321>

60. Сухар В. Л. Конструювання в ДНЗ. Старший вік. Харків : Вид-во «Ранок», 2016. 176 с.

61. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Рад. Школа, 1977. С. 251.

62. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. Н. Янцур; за ред. Г. В. Сухорукової. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. 376 с.

63. Терещенко І. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ // Дитячий садок. 2016. № 11. С. 4-5.

64. Хомич І. С. Фізіологічні і психологічні аспекти соціальної адаптації дитини до школи // Психологія: реальність і перспективи. 2019. № 10. С. 153-159.

65. Хом'як О. А. Формування рівня психологічної готовності дитини до навчання в умовах реалізації концепції Нової української школи // Наукове мислення. URL : <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/55-dvadtsyat-p-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/638-formuvannya-rivnya-psikhologichnoji-gotovnosti-ditini-do-navchannya-v-umovakh-realizatsiji-kontseptsiji-novoji-ukrajinskoji-shkoli>

66. Фоменко Л. Вийти за межі свого аркуша. Спільно-індивідуальна форма організації колективної діяльності // Дошкільне виховання. 2007. № 9. С. 9 - 10.

67. Черепаня Н. І. Педагогічні детермінанти готовності дитини до навчання у школі URL :

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1907/1/%D0%9F%D0%95%D0%94%D0%90%D0%93%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%86%20%D0%94%D0%95%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%9D%D0%A2%D0%98%20%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%94%D0%98%D0%A2%D0%98%D0%9D%D0%98%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%A3%20%D0%A8%D0%9A%D0%9E%D0%9B%D0%86.pdf>

68. Шульга Л. Барвіста радість (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання). Запоріжжя : ТОВ “ЛППС” ЛТД, 2017. 336 с.

69. Ющенко О. Ігри та вправи до уроків образотворчого мистецтва // Початкова школа. 2016. №11. С. 39-40.

70. Як зрозуміти, чи готова дитина до школи: важливі критерії та нюанси діагностики: блог <https://neuroflex.ua/blog/how-to-understand-if-child-is-ready-for-school/>

71. Як підготувати дитину до школи вдома? // Освіта для дорослих. URL : https://khm.itstep.org/blog/how-to-prepare-a-child-for-school-at-home?gclid=Cj0KCQiApOyqBhDIARIsAGfnyMoaMoCbJatHBUAc24c7WAuPjhle9uXI4rurC7LDA14dahi5LFtZ-HEaAhxZEALw_wcB

72. Яценко Т. В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку : метод. посіб. Кременчук, 2011. 84 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Будівельно-конструктивні ігри

1.«Дорогою до школи» (побудова вулиці міста).

Мета: спонукати дітей до творчого застосування раніше отриманих конструктивних вмінь, закріплювати вміння працювати в колективі, розвивати вміння розрізняти будинки за зовнішнім виглядом, вміння планувати свою роботу. Виховувати естетичний смак, спонукати дітей отримувати задоволення від конструювання. Розвивати і підтримувати інтерес дітей до навчання в школі, формувати позитивне ставлення.

Матеріал: зразки сконструйованих будинків, різні конструктори: дерев'яні, металеві, пластмасові, ляльки.

Хід гри.

Вихователь: Діти, сьогодні у нас незвичайне завдання. Зовсім скоро на вас чекатиме новий дім – школа. А давайте пригадаємо, що ми знаємо про школу і що ми бачили під час прогулянок. (Відповіді дітей)

А можливо хтось розповість, що ми бачили дорогою до школи, які нам зустрічалися будинки? (Відповіді дітей)

А тепер ми всі разом побудуємо цю вулицю, яка веде нас до школи, об'єднавшись у групи по три-чотири дитини.

Діти розглядають зразки збудованих напередодні заняття споруд. Після цього одній групі пропонується будувати школу, другій – дитячий садок, третій магазин і т.д.

Вихователь уточнює, які будівельні матеріали вони використовують, втілюючи свій задум, в якій послідовності виконуватимуть роботу. Стежить за тим, щоб діти правильно добирали матеріал, дружно, не заважаючи один одному, працювали, доводили розпочате до кінця.

У кінці гри всі разом розглядають споруди, виділяють оригінальні конструкції. Вихователь схвалює дружню працю дітей, у результаті якої було збудовано гарну вулицю.

2.«Транспорт для школярів»

Мета: Закріпити уявлення дітей про міський транспорт, різноманітність його видів, призначення, звертаючи увагу дітей на побудову кожного виду транспорту залежно від його призначення. Виховувати бажання спільно працювати, вдосконалювати свої конструкції, естетично їх вирізняти з-поміж інших.

Матеріал: картинки з зображенням міського транспорту, набори конструкторів.

Хід гри.

Вихователь звертає увагу дітей на картинки, розміщені на дошці.

Діти, що ви бачите на цих картинках?

Діти описують картинки, пригадують який транспорт вони зустрічали на вулицях свого міста, його види, призначення.

Вихователь звертає увагу дітей на шкільний автобус, його зовнішні ознаки, призначення. Діти пригадують якими ще видами транспорту можна дістатися школи. По можливості пригадують правила дорожнього руху.

Вихователь пропонує дітям ще раз поглянути на автобус, а потім виділити з яких деталей діти будуть будувати основні частини, тобто скласти орієнтовний план побудови.

Діти виконують побудову.

У кінці гри діти розглядають побудови, виділяють помилки та разом їх усувають. Виокремлюють кращі роботи.

3.«У школу через місток» (побудова моста)

Мета: Закріплювати в дітей навички конструювання, розвивати вміння будувати перекриття на високих планках, спонукати до прояву самостійності та ініціативності в здійсненні задуму, продовжувати розвивати вміння домовлятися з однолітками про спільну роботу.

Матеріал: набори конструкторів, картинки з зображенням містка, іграшки (машини, ляльки).

Хід гри.

Вихователь пропонує дітям розглянути зображення містка. Пропонує поміркувати, що може з'єднувати міст, хто може переміщуватись по містку. Просить дітей виділити основні частини містка, за допомогою чого він кріпиться.

Можливо хтось з вас знає що таке опори? (Відповіді дітей)

Запитує також для чого на містках встановлюють перила. Вихователь пропонує побудувати місток, через який іграшки будуть ходити до школи. На столах у дітей розміщені крім конструкторів і іграшки, які необхідні для того, щоб знати розміри містка.

Під час гри вихователь слідкує щоб діти дотримувались послідовності в побудові, а також нагадує про міцність містка, вибір матеріалів для конструювання.

У кінці гри діти діляться враженнями від гри, виділяють наскільки складно було виконувати завдання. Вихователь виділяє кращі роботи.

4. «Будуємо школу»

Мета: Вчити дітей виконувати більш складніші конструкції, конструювати складні перекриття, прикрашати побудову, закріплювати вміння працювати в

колективі, прислухатися до порад інших, розвивати естетичний смак, творчість, уяву.

Матеріал: набори конструкторів, ляльки, зображення школи.

Хід гри.

Вихователь: Діти, давайте пригадаємо куди ми нещодавно ходили на екскурсію? (Відповіді дітей) Що ви цікавого побачили в школі? Чим там займаються діти? Хто вчить дітей? А давайте пригадаємо як виглядає наша школа.

Вихователь пропонує розглянути зображення школи. Діти описують основні деталі будинку.

Діти діляться на пари. Вихователь пропонує комусь розповісти план дій при побудові конструкції, за допомогою яких деталей можна побудувати міцну основу.

Якщо виникають труднощі вихователь допомагає їх долати, робить підказки.

Наприкінці гри діти разом з вихователем прикрашають побудову, оцінюють кращу роботу.

5. «Чарівна школа Казки»

Мета: Закріплювати навички конструювання, розвивати естетичне сприймання, навички декоративного оформлення конструкцій, виховувати позитивне ставлення до красивого та вміння втілювати задумане.

Матеріал: набори конструкторів: дерев'яні, металеві, пластмасові.

Хід гри.

Вихователь: Діти давайте послухаємо одну цікаву і незвичайну історію. «У одній чарівній країні жила собі Казка. Росла вона, гуляла разом зі своїми теж незвичайними друзями по лісах, луках, полях, постійно бавилася. Аж одного разу до неї прилетіла Диво-пташка і розповіла, що далеко-далеко є країна, де живуть діти і вони ходять до школи, де вчаться, спілкуються і їм дуже там цікаво. Казка задумалась. Їй теж хотілося ходити до такої школи. Запросити туди своїх друзів. Але в її країні не було такої школи....»

Діти про кого йдеться в історії, яку я вам щойно розповіла? (Відповіді дітей). А давайте допоможемо Казці і збудуємо для неї школу. Кожен буде таку, яку уявляє.

Діти виконують побудову.

У кінці гри всі розглядають роботи, чи схожі вони на казкові, чи міцно побудовані.

6. «Школа» (побудова за задумом дітей)

Мета: Закріплювати у дітей навички конструювання, розвивати творчу уяву, активність, ініціативність, самостійність. Виховувати естетичний смак, старанність.

Матеріал: набори конструкторів: дерев'яні, металеві, пластмасові.

Хід гри.

Вихователь пропонує дітям побудувати школу своєї мрії, в яку б вони з задоволенням ходили після садочка.

Вихователь нагадує про способи прикрашання побудови, нагадує про попереднє обдумування того, що діти хочуть побудувати.

В кінці гри діти оглядають роботи, розповідають як саме вони будували, чому в основі та чи інша фігура.

7. «Класна кімната» (побудова класної кімнати, столів і стільців для учнів та вчительки)

Мета: Розвивати вміння дошкільників конструювати, закріпити вміння конструювати окремі деталі обстановки класу (меблі для ляльок дошка та ін.), привчати естетично оформлювати побудову, правильно розміщувати меблі, виховувати вміння співпрацювати з товаришами, домовлятися про спільний план дій.

Матеріал: набори конструкторів, ляльки, розглядання ілюстрацій.

Хід гри.

Вихователь пропонує дітям розглянути ілюстрації на їхніх столах.

Діти, що ви бачите на зображеннях? Що це за кімната, де ви її зустрічали раніше? Хто навчається за цими столами?

Вихователь пропонує дітям побудувати схожу класну кімнату для своїх ляльок. Звертає увагу дітей на розміри класної кімнати, розміри меблів. Наголошує на тому, що діти можуть урізноманітнювати свою побудову, прикрашати.

Наприкінці гри всі разом розглядають кімнати, які побудували, звертають увагу на оформлення. Виділяють найкращу побудову.

8. «Шкільна бібліотека»

Мета: Зацікавити дітей «будівництвом» шкільної бібліотеки для ляльок – меблі, стелажі відповідно до розміру ляльок і книжок. Виховувати естетичний смак у доборі та використанні будівельного матеріалу.

Матеріал: набори конструкторів, ляльки.

Хід гри.

Вихователь пропонує підійти до книжкового куточка.

Діти, що зберігається на поличках? Які книги ви тут бачите?

Це наша маленька бібліотека. Пригадайте де ви зустрічали більше книг? (Відповіді дітей).

А давайте пригадаємо, що ми бачили в шкільній бібліотеці?

Молодці. А тепер пропоную вам пограти в гру, під час якої кожен спробує побудувати шкільну бібліотеку для своїх ляльок.

Вихователь пропонує дітям намітити приблизний план конструювання.
Нагадує про обов'язкові деталі, які мають бути в побудові.

У кінці гри діти розглядають конструкції, обирають найкращу.

Консультація «Виховний та розвивальний вплив будівельно-конструктивних ігор на дітей»

Тип консультації: груповий

Термін «будівельно-конструктивна гра» з'явився порівняно недавно. Особливістю цієї гри є те, що в її основі лежать конструктивні вміння та здібності, внаслідок чого вона більшою мірою, ніж будь-які види дитячої гри наближається до творчої практичної діяльності дитини, зокрема до конструювання.

Основним у будівельно-конструктивній грі є конструктивна творчість дітей і розвиток інтересу до техніки.

Виділяють такі види конструювання:

- конструювання за зразком (у всіх вікових групах);
- конструювання по заданій темі (підводить дитину до творчого втілення поставленої задачі, але межі її обмежені темою);
- конструювання за власним задумом (складний вид конструювання, в якому дитина вирішує всі завдання самостійно);
- конструювання за умовами (потрібно виконати будівництво, задаючи певні параметри, виходячи з яких дитина повинна самостійно виконати будівництво);
- будівництво за моделями (дитина спочатку аналізує модель, виділяє основні частини, потім підбирає ті форми, які потрібні для відтворення теми).

Вихователю важливо враховувати взаємозв'язок ігор з будівельними матеріалами з іншими видами ігор (сюжетно-рольовими, театралізованими, дидактичними).

Так, будівництво часто виникає в процесі сюжетно-рольової гри і викликається нею. Вона як би задає мету будівельної гри. Наприклад: діти задумали грати в моряків, тому виникла необхідність будувати корабель. У старших групах діти протягом тривалого часу зводять досить складні споруди, в т. ч. використовують конструктор. При цьому дитину захоплює сам процес творення, конструювання. У спорудженні будівлі, виготовленні іграшки і полягає гра: діти домовляються, що будуватимуть, якими способами, розподіляють ролі (начальник будівництва, архітектор, шофер, муляр).

Будівельно-конструкторські ігри сприяють розвитку у дитини творчості, мислення, просторової уяви, що лежать в основі конструкторської діяльності.

Будівельно-конструкторські ігри формують позитивні взаємовідносини між однолітками; сприяють розвитку взаєморозуміння; вчать уважно ставитися до інших дітей; вчать спілкуватися з однолітками і дорослими; розширюють знання дітей про колір, величину, форму.

У дітей розвивається інтерес до техніки, вони вчаться доводити розпочату справу до кінця. Діти вчаться бачити результат колективної праці, його користь. У них розвивається конструктивне мислення; вміння створювати різні моделі.

У процесі будівельно-конструкторських ігор вихователь вчить дітей:

- спостерігати;
- розрізняти;
- порівнювати;
- запам'ятовувати;
- відтворювати прийоми будівництва;
- зосереджувати увагу на послідовності дій;

Діти засвоюють схему виготовлення споруди, вчаться планувати роботу, представляючи її в цілому, здійснюють аналіз і синтез, проявляють фантазію.

Під керівництвом дорослого дошкільнята опановують точним словником (збагачується мова), що виражає назви геометричних тіл, просторових відносин: високо – низько, направо – наліво, вгору – вниз, довгий – короткий).

Не можна не відзначити, що в будівельно-конструктивних іграх проявляється різноманітна рухова активність дитини, розвивається координація рухів. Особливе значення має розвиток дрібних м'язів руки, окоміру. Споруджуючи будівлі з великих деталей, діти докладають доступні їм фізичні зусилля, виявляють витримку і витривалість.

Вихованців закладу дошкільної освіти потрібно навчати бережного ставлення до будівель, споруд, виконаних їх однолітками. Зазвичай дитина любить повертатися до своїх будівель, вносити в них зміни. Оскільки споруди в старших групах рекомендується зберігати по кілька днів, вихователю доцільно звертати увагу дітей на споруди товаришів, вчити помічати успіхи інших, радіти їм.

Щоб формувати інтерес до цих ігор використовують різні прийоми:

- за зразком;
- прийом співтворчості, коли педагог підказує малюкам тему споруди за образом тієї, яку вони споруджували на заняттях, і тут же роблять; пропонує кільком дітям будувати з нею, підказує послідовність дій, вчить акуратності, заохочує, радіє разом з дітьми.

У навчанні конструювання велике значення має переклад площинного зображення в об'ємну споруду, що пред'являє до дитини значні вимоги і сприяє розвитку аналітичної діяльності. Як зразок використовується малюнок, креслення, схема побудови. Педагог вчить дітей складати схему передбачуваної споруди на папері, самостійно намічаючи її конструктивні особливості.

Отже, ефективність використання будівельно-конструкторських ігор досягається тоді, коли педагогічна діяльність характеризується систематичністю, цілісністю, створюються сприятливі умови для самостійної та спільної з дорослим діяльності й загального розвитку дитини.

Додаток В

Для батьків майбутніх першокласників!

Інтелектуальна і пізнавальна готовність дитини до навчання в школі

Інтелектуальна готовність до школи передбачає наявність у дитини світогляду, володіння певною кількістю знань про навколишнє середовище, уміння порівнювати, класифікувати, узагальнювати, а також розвиток пізнавальних здібностей: мислення, пам'яті, уваги, сприймання, уяви.

Завдання: *Перевірте, на які запитання ваша дитина дає відповіді (відповідно до віку) і разом з нею знайдіть відповіді на інші запитання.*

Перелік запитань, доступних дитині 5-6 років

1. Як тебе звати?
2. Як звати твою маму, тата (сестричку, братика)?
3. Ти дівчинка чи хлопчик? Ким ти будеш, коли виростеш – дядькою чи тьотью?
4. Зараз ранок чи вечір? (День чи вечір?)
5. Ти любиш малювати? Якого кольору цей олівець, стрічка, плаття?
6. Скільки у тебе пальців на руці? Покажи два пальчики, три.
7. Скільки очей у ляльки, у тебе? Для чого потрібні очі, вуха?
8. Що роблять віником, олівцем, ложкою?
9. Коли можна покататись на санчатах – взимку чи влітку? Чому?
10. Коли можна купатись в річці – взимку чи влітку? Чому?
11. Яких ти знаєш тварин, пташок? Хто більший: корова чи курка? (Птах чи бджола?) У кого більше ніг: у собаки чи у півня?

Перелік запитань, доступних дитині 7 років

1. Назви своє прізвище, ім'я та по-батькові.
2. Хто старший: ти, чи твій брат, сестра?
3. Скільки тобі років? Скільки тобі буде через рік? Через два роки?
4. Коли ти снідаєш - вранці чи ввечері? Обідаєш - вранці чи вдень? Що буває раніше - обід чи вечеря? День чи вечір?
5. Де ти живеш? Ким працюють твої тато, мама? Ким ти хочеш бути, коли виростеш?
6. Яка зараз пора року - зима, весна, осінь чи літо? Чому ти так думаєш?
7. Чому сніг буває взимку, а літом його немає?
8. Що робить листоноша, лікар, вчитель? Хто лікує людей? Хто вчить?
9. Що більше: 8 чи 9, 5 чи 3. Що менше? Порахуй від 6 до 9, від 5 до 3.
10. Покажи свою праву руку, ліве вухо. Що знаходиться праворуч, ліворуч у цій кімнаті?
11. Що потрібно зробити, коли ненароком зламаєш чужу річ?

Назвемо ознаки *інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі:*

- дитина знає назву міста, в якому живе, країни, її столиці, свою адресу, телефон;
- знає своє прізвище, ім'я та по-батькові, скільки їй років, хто є старшим чи молодшим за неї з братів чи сестер і наскільки);
- знає імена, по-батькові мами, тата, ким працюють, імена бабусь, дідусів (розуміє, що бабуся – мама, а дідусь - тато);
- орієнтується в порах року, їх послідовності, основних ознаках;
- знає місяці, дні тижня, рік;
- знає основні види дерев, квітів, домашніх та диких тварин;
- розуміє, як співвідносяться між собою частини людського тіла;
- знає шлях від школи додому і назад (вже в 1-му класі);
- відкриває і закриває самотійно двері квартири;
- знає і виконує правила дорожнього руху, вміє поводити себе на вулиці;
- має просторові уявлення: верх – низ, під – над, ліво - право;
- має уявлення про техніку, явища природи, суспільні явища;
- на слух оволодіває розмовною мовою, розуміє її, чітко відповідає на запитання дорослих.

Але *інтелектуальна готовність* не зводиться лише до словникового запасу дитини, спеціальних умінь і навичок. Існуючі програми навчання вимагають від неї уміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати, робити самотійні висновки.

Один із показників готовності дитини до школи – розвиток її психічних процесів.

Увага!

Характерною віковою особливістю у шестирічному віці є нерозвинена увага. У дітей домінує мимовільна увага (спрямування на нові, яскраві, несподівані та захопливі об'єкти). Слабкість гальмівних процесів у цьому віці зумовлює і таку рису уваги, як нестійкість. Діти цього віку здатні до довільної уваги, проте її стійкість ще невелика і багато в чому залежить від умов організації навчання та індивідуальних властивостей. Варто зазначити, що це стосується й однотипної діяльності. Наприклад, дитина може активно, зосереджено, без відволікання займатися однотипною діяльністю (читанням, письмом, бесідою тощо) не більше 10-12 хв. Крім цього, важливо мати на увазі, що діти не здатні швидко і надто часто переключати увагу з одного об'єкта на інший.

Виконуючи певні види вправ, можна досягти покращення стійкості уваги:

Вправи на розвиток обсягу і переключення уваги: Дитині пропонують розглянути кімнату і знайти шість предметів: які містять геометричні фігури (коло, квадрат, трикутник, прямокутник тощо); які мають певне забарвлення (червоне, зелене тощо); які виготовлені з певних матеріалів (дерева, пластмаси, скла, металу тощо).

Вправи на розширення і звуження уваги: Дитині можна запропонувати розглянути певний об'єкт (поличку шафи, вітрину магазину, картину тощо). Потім пропонується перелічити у цьому об'єкті (на поличці шафи і т.д.) предмети.

Дорослий говорить слово «поличка» («вітрина», «картина» і т.д.), а дитина відтворює (називає) побачені речі. Потім вправа проводиться у зворотному порядку: від найменшої деталі перейти до цілого.

Пам'ять

У шестирічок переважає мимовільне запам'ятовування, але у цьому віці змінюється співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування в бік зростання останнього. Тому пам'ять розвивається передусім у напрямку посилення її довільності, зростання можливості свідомого керування нею та збільшення обсягу смислової, словесно-логічної пам'яті. Дані досліджень свідчать, що за вмільного керування їхньою навчальною діяльністю діти вже можуть виділяти у зрозумілому для них матеріалі опорні думки, пов'язані між собою, і завдяки цьому успішно запам'ятовувати. Використання наочних засобів навчання сприяє розвитку довільного запам'ятовування. При цьому також розвивається здатність довільного відтворення матеріалу.

Обсяг пам'яті різко зростає при активному й усвідомленому сприйманні і запам'ятовуванні.

Вправи на розвиток слухової словесної пам'яті: Дитині зачитується список з 10 не пов'язаних між собою слів: голка, троянда, кішка, годинник, пальто, вікно, пилка, нога, ваза, стіл. Дитина відтворює те, що запам'ятала. (! Бажано довести до 7 слів.)

Вправи на розвиток асоціативної пам'яті: Дитині зачитують 10 слів і пропонують уявити образ, пов'язаний з кожним словом. Завдання дитини – створити в уяві деякий ланцюжок подій, де кожен наступний образ, пов'язаний зі словом, мав би зв'язок з попереднім. Бажано, щоб утворилося оповідання чи маленька історія. Приклад набору слів: дерево, верблюд, повітря, квітка, майданчик, кіно, директор, камінь, ключ, терези.

Мислення

Найбільш характерні для дітей цього віку наочно-образне і дієво-образне мислення створюють передумови для формування логічної форми мислення. Саме в цей період здійснюється перехід від наочно-образного, конкретного мислення, притаманного дошкільникам, до понятійного, науково-теоретичного.

Їм легше проаналізувати конкретний факт та зробити з нього певні висновки, ніж навести приклад до загального положення.

Діти з недостатньо розвиненим логічним мисленням потребують:

1. Роз'яснення змісту завдань, відпрацювання та закріплення розумових дій, що потрібні для виконання цих завдань у роботі з навчальним матеріалом.
2. Розвиток уяви та фантазії на матеріалі сюжетних ігор, прогулянок, екскурсій, перегляду телепередач, читання ілюстрованих книжок із

обов'язковим обговоренням вражень для того, щоб навчити дитину краще спостерігати, виділяти і розуміти причинно-наслідкові зв'язки між предметами та явищами навколишнього світу.

Вправи на розвиток кмітливості та ерудованості: Дитині дають завдання:

- назвати три слова, що починаються на літери «м», «г», «д»;
- назвати чотири тварини на літеру «с»;
- назвати чотири ягоди на літеру «к»;
- назвати п'ять міст на літеру «р»;
- назвати три квітки на літеру «г» чи «м»;
- назвати чотири держави на літеру «а»;
- назвати шість імен на літеру «в».

Вправи на розвиток творчого мислення: Дитині пропонують будь-які три слова, не пов'язані між собою за змістом (н.п., озеро, олівець, ведмідь, чи весна, дерево, вікно). Дитині потрібно скласти якнайбільше речень із цими словами.

Уява

Уява в шестирічному віці надзвичайно бурхлива, яскрава, з характерними рисами некерованості. В процесі навчання вона поступово розвивається, зокрема удосконалюється відтворююча уява, стаючи дедалі реалістичнішою та керованішою.

Іntenсивно формується творча уява на базі минулого досвіду, з'являються нові образи, від простого довільного комбiнування уявлень діти поступово переходять до логічно обґрунтованої побудови нових образів.

Вправа на розвиток уяви: Дитині показують чорнильні плями і пропонують відповісти на запитання «Що ти бачиш на цій плямі? Що тобі нагадує ця пляма?»

З результатів відповідей можна зробити висновок про розвиток фантазії у дітей, а з того, що побачила дитини в плямах, - про спрямованість її особистості.

Вправа на розвиток випереджального відображення реальності: Дитині зачитують початок речення, наприклад: «Я пішла(ов) до ванної кімнати вмиватися, відкрила(в) кран і тут раптом ...» Завдання дитини – скласти якомога більше варіантів його закінчення. Варіанти повинні мстити в собі описи незвичайних, інколи фантастичних подій. Ця вправа розвиває здатність швидко і легко породжувати найнесподіваніші образи фантазій і сміливо поєднувати їх із повсякденними подіями.

Пізнавальна готовність до школи передбачає те, що дитина:

- активна, зацікавлена, завдання виконує з інтересом, самостійно, не потребує зовнішніх стимулів;
- завдання прагне виконувати самостійно;

- завдання виконує у швидкому темпі;
- має змістовну, виразну, граматично вірну мову;
- має достатньо широкі та конкретні уявлення про світ;
- має сформовані інтелектуальні вміння (аналізу, порівняння, узагальнення, встановлення закономірностей), вірно визначає зміст та розуміння того, що аналізується, точно і вірно узагальнює його в слові, бачить та усвідомлює тонкі відмінності при порівнянні, знаходить зв'язки.

Завдання: Понаблюдайте, чи ваша дитина

- Любить ставити запитання.
- Любить нові ігри, ідеї.
- Любить розфарбовувати, малювати.
- Найкраще навчається, роблячи відкриття.
- Більше любить процес навчання, ніж результат.
- Береться за більшу кількість справ, ніж може зробити.

Якщо більшість цих справ дитина полюбить, то у неї сформована пізнавальна готовність до навчання у школі.